

Oavslutade historier

av

Ola Magnusson

Millennium	3
Scary	43
Sad	49
En Barndomsupplevelse	55
Svenska Språkets Historia	61

Unfinished stories

by

Ola Magnusson

MILLENNIUM

Prolog

I

Vinden blåste lätt från sydväst in mot den stilla stranden. Längre in mot land vajade ett par palmer med i brisens lugna rytm. Ljudet av vågor som rullade upp i den mjuka sanden var dominerande, om än fåglars sång kunde höras på lite avstånd. Då och då hördes en häst gnägga, och om man lyssnade noga förnam man bortom dynerna en flickas sång.

Det var en härlig dag. Solen hade slösat sin värme och godhet sedan tidig morgon. Ibland gled ett smalt moln framför den och skänkte några svala ögonblick innan den livgivande guden åter tog i med oförändrad kraft. Det var varmt.

Värmen steg och lämnade under sig ett ovanligt klart väder, där man om man hade möjlighet kunde se flera mil. Kusten svängde en bit bort, och vid horisonten kunde man ana berg som tornade sig upp, i strävan efter de moln som i dag var så få.

Det rådde en stillhet så fin och ostörd att man skulle ha glömt vad än annat man haft i sinnet. Världen syntes så ung. Här på stranden kunde man gå och tänka sig, nästan övertygande, att man var en gud. En gud som hade tagit en paus i sin akt av underbart skapande, oändligt njutande av denna sköna värld.

För det var en vacker värld. Naturen hade under årmiljoner format den till sånär fulländning. Då människan stod upp sent i skapelsens förlopp och bidrog till naturens skönhet så var det med en tanke att bringa ordning i naturens otyglade utsvävningar.

Här vid stranden kunde naturen ståta med sin oöverträffliga maktighet, svårt var det för människan att mäta sig med den. Man behövde dock inte färdas många dagar till sjöss från den här stranden innan man kom fram till vad som av många kallats civilisationens vagga. Där stod fortfarande de heliga monument över denna avlägsna epok, vilkas maktighet, till synes orörd av tidens

tand, fortfarande tilldrog sig vördnad och förstummelse. Få var de mänskliga skapelser som i storlek kunde mäta sig med Egyptens pyramider.

Människans del i det sköna var dock naturen underordnad, man varken kunde eller ville mäta sig med den. Dess del stod i stället till att ur kaos skapa ordning. Allting skapat av människan skulle av hänsyn till världsordningen vara i harmoni med naturen. Var dag vakade Venus över sitt skötebarn och kontrollerade att så var fallet. Var det inte det utmättes straff, om inte av gudomlig så av sekulär natur.

II

Ett par timmars resa härifrån låg en by så skön att den skulle imponera på ens de mest skönmättade av folk - dess namn var Gallilia. Gallilias byggnader och monument flöt in i, och härmade, naturen så till den grad att man förundrades och häpnade över människans förmåga. Man kunde inte tänka sig att byn inte hörde hemma där, den var som formad av naturen själv. Att ta bort Gallilia skulle vara som att ta kronbladen från en ros, eller skummet från havets våg.

Överallt var naturen en del av byn. Trädens grenar flöt in genom fönster, färggranna blommor dignade från hustak, och vart man än gick möttes man av vackra människor och öronfager fågelsång.

Gallilias luxuösa skönhet var vida känd och byn var också platsen för den årliga vårfesten till skönhetens ära, Ljuvs Ceremoni. Ljuv var Venus än vackrare dotter, Aeneas och Amors syster, som enligt legenden grundlagt Gallilia på den stora oredans tid, tiden mellan gamla rikets fall och det nyas uppkomst. Gallilia hade därmed kommit att bli skönhetskultens centrum, en helig symbol för den nya tidens sinnlighet.

Gallilia skulle vara de flestas svar på vad som var människans alltigenom mest fulländade kreation, även om den inte på långt när var den största staden. Även dess enskilda mästerverk över-

träffades av enstaka andra på annan ort. Det var helheten som gjorde skönheten, och den stämningsfulla harmoni Gallilia erbjöd var oemotståndlig.

III

Världen var vild och vacker, den var magisk och mystisk, och det var spännande att leva. Det existerade få självklarheter. Människor satte sin enkla tröst till gudarna och tog dagarna som de kom.

Gudarna hade skapat världen och människorna till sitt eget fromma. De njöt av att se mänsklighetens skiftande öden och bristande förmågor och tog därför ofta del däri. Gående på jorden eller spanande från ovan kunde de se människans häpnad över de fenomen och mirakel som utgått från deras hand. Ingen Pandoras ask av kunskap och insikt hade öppnats för människan, världen var i mångt och mycket den värld av vidskepelse och gudatro som den alltid hade varit.

Naturen var långt ifrån mekanisk och lagbunden. Äpplen föll till marken, inte för att böja sig för en fysisk lag, utan helt enkelt för att jorden var deras naturliga ursprung. Förlöst från trädets tvingande makt ville äpplet hem.

Vågor var någonting som förekom blott på vatten. Aldrig hade någon kommit på en så bisarr idé som att beskriva ljud och ljus som fysikaliska företeelser, förutsebara med matematiska formler. Ljud och ljus var av andlig härkomst, gudasända fenomen vars höga syften var att spela på våra känslor, få oss att varsebli verkligheten som den fulländning den är. Försök att utröna dessa och andra fenomenets karaktär och innersta beståndsdelar skulle ha betraktats som brott mot anständigheten och gудomen. Det var också förbjudet enligt lag att ägna sig åt naturvidrig forskning.

Jorden, människornas hemvist, var helt naturligt universums mittpunkt. Heliocentriska tankar hade florerat i över två tusen år, men jorden var nu per definition världsalltets centrum.

Inga tankar om att människan befolkade endast en av oändligt många världar hade ännu kommit i dagens ljus. Påtagliga bevis för denna saks natur fanns ju överallt. Steg kanske inte solen upp och skänkte ljus på morgonen, och gick den inte ner i skaplig tid inför nattens sömn? Var det inte uppenbart att naturen var skapad för att behaga människan, med ljuva växter och djur till nytta och fröjd för såväl öga som mun? Stjärnorna var på himlen för att hjälpa sjömännen att navigera på öppet vatten, medan vinden rev i deras segel och bar dem från världsdel till världsdel. Var inte människan jordens obestridde härskare?

IV

Det var inte insikt folket ville ha. De klarade sig bättre med fantasifulla drömmar och förhoppningar än de skulle ha gjort med förståelse för materiens och universums reella struktur.

Man måste dock hävda att de hade jämförelsevis stor kännedom om den värld de levde i. Majoriteten var väl insatt i den sociala och politiska organisation som kännetecknade riket, ett system som också garanterade den obetydligaste invånare full insyn. De visste sina skyldigheter och värnade om sina rättigheter. Nya rikets medborgare ägde en frihet man fick gå tillbaka till republikens dagar för att finna en motsvarighet till.

Imperiets storlek hade erbjudit både svårigheter och fördelar för de stora män som hade danat det nya rikets konstitution. Mot förmodan hade de ändå lyckats skapa det längst bestående styrelseskicket i världens historia, och det var inte för intet som de dyrkades nästan som gudomligheter.

Omfattande lagar och förordningar i den nya författningen förhindrade despotism och utnyttjande av lägre befolkningsskikt. Dessa ekonomiskt mindre välbeställda medborgare hade fått ett ökat inflytande, inte bara över sitt lokala område, utan genom representanter också över den högsta makten.

Slaverisystemet hade under gamla rikets fall blivit mer och mer uttjänt i takt med att tillförseln minskade och fler och fler

frigavs av sina ägare. Det nya rikets förbud mot slaveri hade i sin tid genomdrivits i alla delar av väldet och numer var de flesta boende inom gränserna fullvärdiga medborgare.

Detta hade inte lett till så stora försämringar för de fria bönderna som man skulle kunna tro. Det nya sinnrika systemet garanterade alla invånares försörjning, mycket till förtjänst just av att riket var så ofantligt stort.

Denna nya demokrati hade sin urmoder i det gamla rikets republikanska arv och i ett uppvaknat intresse för statsskicken i det gamla Hellas. Idag utgjorde den en väl utvecklad och mycket debatterad filosofi, demokratiska ideal hade parats med principatet och format ett system där folkliga representanter var en maktfaktor att räkna med, men som ändå hade en i det närmaste enväldig monark i toppen. Statsskicket garanterade dock monarkens mer eller mindre genuina ynnest och kärlek till folket, vilka i gengäld respekterade och böjde sig för övermakten.

Samhällets rika klass, honnörerna, var i motsvarande grad beroende av folkets stora massa för bibehållandet av sina privilegier. Det förväntades stora ekonomiska uppoffringar av dem. För att bevara folket belåtet krävdes praktfulla och dyra festligheter. Sportevenemang, teaterföreställningar, cirkusspel och hetsningar, storslagna religiösa fester med mycket sång och musik, glans och härlighet. Årets tolv månader var fyllda av lokala och världsomspännande tillställningar och högtider där de rika hade stora förpliktelser, men också mycket inflytande.

Folket hade honnörerna och deras pengar att tacka för sina mättade sinnen och belåtna själar. De förstod att utan dem skulle livet vara mycket färglöst och torftigt, och världen förmodligen också mer öppen för upplopp och revolt.

De rika bekostade stora byggen till sin egen, monarkens, eller gudars ära. De lät även uppföra arenor för folkliga evenemang och offentliga inrättningar till allmän njutning. Deras tempel och monument prydde och förgyllde rikets otaliga städer och byar.

V

Riket var stort, och det var mycket just tack vare dess storlek och uniformitet som det hade lyckats bestå i sådan prakt. De olika folken inom rikets gränser hade för länge sedan givit upp sina tankar om egna suveräna stater. Genom tidens inverkan hade imperiet kommit att bli ett med världen, och det var svårt att tänka sig något annat system.

Mindre, till varandra gränsande riken skulle enligt all filosofi leda till ökat förtryck och utsugning. Folket skulle bli offer för otaliga krig mellan de olika länderna, vilkas härskare otvivelaktigt skulle vilja utvidga sina riken på de andras bekostnad. Lidandet skulle inte upphöra förrän en av makterna hade erövrat alla andra, och ensam stod kvar att styra det som återstod av världens forna glans.

Alla rikets invånare hade idag samma chans att avancera, såväl militärt som civilt. Denna väg till framtida anseende och rikedom var för de flesta mer eftersträfvansvärd, och dessutom mer tillförlitlig och betydligt tryggare än usurpation och förräderi.

VI

De naturliga gränser som riket hade var fasta sedan århundraden. Fordom hade försök till utvidgning skett, vilket aldrig hade lett till bestående besittningar.

Gränsen gick i norr längs den av naturen fastställda skiljelinjen mellan imperiet och Germaniens skiftande riken - de två stora floderna Rhenus och Danuvius. Gränsen mellan dessa floder hade skiftat fram och tillbaka, men var sedan länge fastställd i och med ett fördrag slutet med allamännierna, vilka tack vare fördraget kunnat hävda och behålla sitt land.

Gränsen i söder var ännu mer av naturen tillkommen. Rikets smala remsa söder om Innerhavet skildes från resten av den Af-

rikanska kontinenten genom otillgängliga berg och den oändliga Afrikanaöknen. Denna södra gräns var den genom tiderna mest lättförsvarade, och handelsförbindelserna med kungarikena i det svarta Afrika hade tilltagit med åren.

Den mest svårhävdade gränsen var den i öst. Pontiska havet skilde riket från Rusernas rike och Bosporkanatet, men söder därom var gränsen sämre definierad. Redan Augustus hade fastställt floden Eufrat som gräns och nya riket hade stadfäst den som laglig och okränkbar, men bortom den blev det aldrig någon ordning på förhållanden. Just nu hade perserna återtagit kontrollen över Mesopotamien och Armenien och för tillfället var de vänligt sinnade. Olika folk hade dock genom tiderna gått över floden och hävdat sitt herravälde, och området var alltså det oroligaste inom riket.

Söder om Eufrat skilde Syriska öknen rikets kustremsa från arabernas väldiga halvö.

VII

Medborgarna, såväl honnörer som plebejer, var spridda relativt jämnt över riket, med naturliga koncentrationer i städer. Städerna hade åter kommit att bli centrum för den civila makten och var kärnor i de provinser som tillsammans bildade detta rike.

De största och mäktigaste städerna var de urgamla städerna från imperiets gryning. Rom var fortfarande den största, världsfamnande och maktens boning. En symbol för riket och dess begynnelse. Sedan gamla riket och efter oredans tid hade staden avproletariserats, restaurerats och byggts ut. Den var och förblev en underskön pärla bland storstäder.

Alexandria och Athene var än i dag säten för lärdom och filosofi. Alexandria hade dock sjunkit lite i betydelse till förmån för Athene och Lutetia, en stad i Gallien som på senare tid vuxit enormt och allvarligt utmanat de andra som lärostad.

Antiochia var en österlandets juvel, utsökt placerad vid floden Orontes. Denna Syriens huvudstad hade ytterligare influerats av

österens olika kulturer och var en kosmopolitisk metropol, befolkad av de mest olikartade folk. Fredliga tiders expeditioner hade fört folk förbi Persiens och Indiens riken, ända bort till det kinesiska kejsardömet. De hade fört tillbaka alla möjliga skatter, men framförallt en ny religiös anda. Dessa avlägsna religioner hade satt sina outplånliga spår såväl i västerlandets religion som i dess kultur och mentalitet. Skönhetskulten var ett exempel på en mix av dessa religioner. Även rikets sedlighetslära och etiska normer hade influerats. Tanken att för stor insikt i, och förståelse för, världen och dess sammansättning skulle vara mer till skada än till nytta var ursprungligen en kinesisk filosofi.

Diocletianus huvudstad Nicomedia hade med tiden allt mer fått ge vika för den närbelägna Byzantium. Denna stad, vilken med sitt utsökta läge kontrollerade trafiken mellan Pontiska havet och Innerhavet, hade vuxit till en magnifik storstad. Tillammans med sin systerstad Chalcedon upptog den stora områden på båda sidor om sundet.

En förskjutning norrut av rikets tyngdpunkt hade ägt rum i takt med ökad fred längs nordgränsen, och flera stora städer hade växt upp både längs floderna och inne i landet. Sen gammalt fanns talrika militärstäder längs gränsen, av vilka många hade blomstrat av ökad handel och förvärvat rikedom. Systrarna Colonia och Bonna längs Rhenus, Vindobona, Aquincum och Singidunum längs Danuvius var exempel på sådana framgångsrika städer.

Mellan gränsen och Innerhavets kust, liksom i övriga riket, fanns många städer kvar, vilka funnits där sen gamla riket. Det hade inte grundats så många nya städer då rikets befolkningens mängd inte ökat, utan tvärtom istället minskat något sedan dess.

VIII

Följer vi Rhodanus mäktiga flöde genom Gallien ut till Innerhavet och seglar vidare mot öst kommer vi snart förbi den urgamla, ursprungligen hellenska, staden Massilia. Seglatsen tar oss, om vi fortsätter längs kusten, förbi Nicaea, Gallilia och Genua för att slutligen föra oss till Ostia, där en snabb tripp upp för Tiberis tar oss till Rom.

Om vi, innan vi kommer förbi Nicaea, istället seglar in till land och runt den lilla udden utanför Antipolis anländer vi vid den strand om vilken denna enkla prolog påbörjade sin berättelse om det alltjämt bestående och väl bibehållna romerska imperiet.

IX

Solen stod nu lite lägre, och den mest intensiva hettan hade gett vika för svalheten hos en sommardags kvällning. Fridsamt i den sena aftonen mötte strandens sand de aldrig sinande vågorna, imiterande deras skepnad i djupa veck.

Tystnaden bröts plötsligt av ett klingande skratt när två personer kom springande utmed vattenkanten. En ung kvinna sprang först, hållande ett par sandaler i ena handen. Med armarna ut från sidorna försökte hon hålla balansen medan hon följde vattnets rullningar in och ut. Hennes soltorkade hår virvlade runt i den varmt fläktande vinden, och med det glittrande vattnet stänkande kring vader och lår var hon som en uppenbarelse att se.

Tätt efter följde en man, hastande för att hinna följa i hennes fotspår innan de slukades upp av det framryckande vattnet. Också han barfota, och naken så när som på ett kort tygstycke runt livet, sprang han med glädjen och upphetsningen hos en sorglös ungdom. Hans kropp strålade av styrka och vitalitet, och musklerna spändes när han tog ett språng för att undgå att störta in i den snubblande flickan.

Med ett plask föll de två i det grunda vattnet med tjut av förskräckelse och skratt. Utan hänsyn till hennes påtagliga utmattning bar han upp henne i sina armar och slungade henne ut från stranden. Blöt från topp till tå vräkte hon vatten mot honom, utan att han lät sig hejdas.

Han tog tag om henne och höll fast hennes armar så att hon inte kunde fjärma sig. Kärleksfullt lade han hakan över axeln med munnen mot hennes öra. ”Titta!” viskade han, och vände sig samtidigt om med henne ömt i sina armar. ”Se på regnbågen.” Han släppte henne, tog tag om vattnet och stänkte det upp över dem båda, och där i solskenet kunde man verkligen skönja en tunn, glänsande himmelsbro.

”Den är underbar!” suckade hon andfådd, kramade honom bakifrån och vilade huvudet mellan hans skuldror. Flämtande kände hon en välkommen värme strömma genom kroppen.

Han måste ha anat hennes längtan, för utan ett ord vände han sig om och kysste henne lidelsefullt med en överväldigande aptit. Benen höll henne inte längre och hon drog honom med sig ner i vattenbrynets mjuka sand.

Andlös tog hon munnen från hans och såg honom in i hans mörka ögon. Hjärtat bultade häftigt i hennes hävande barm och då hon pressade sina spända bröst mot hans förnam hon inte längre vattnet under sin kropp. Hungrande andades hon spänt av åtrå, ”Jag vill att vi skall älska...”

Passionen sköljde över honom. Bortom sig av begär hörde han hennes ord genom bruset i sina öron. Försiktigt lade han armen under hennes huvud och lossade remmen runt midjan.

Närmare 1000 år före Riket

I

”Fader, låt mig slippa tömma denna bägare, låt den gå mig förbi.”

Mannen var bedrövad ända till döds. Han visste vad som väntade och att vad som stod skrivet måste ske. Ändå kunde han inte låta bli att känna rädsla inför det kommande, att skamset be om lindring och en möjlighet att slippa det oundvikliga.

”Fader! För dig är allting möjligt. Låt din vilja ske!”

Det var fortfarande tidig morgon, ändå kändes det som om dagen var sen. Han var så trött! Han hade inte sovit i natt, utan suttit ensam och vakat, väntat på och bett inför vad som komma skulle.

Ensam hade han också varit då han fördes bort. Lärjungarna, vilka inte hade orkat hålla sig vakna med honom, hade övergivit honom. De flydde när tempelvakten tog honom till Kajafas för att dömas för det brott som de ansåg att han hade begått.

Trött och övergiven släpades han nu genom Hierosolymas gator. Översteprästen och rådet hade till slut funnit bevis för brottet. Av de få yttranden han hade gjort, och utan att han hade fått förklara sig, drog de slutsatsen att han jämställde sig med Gud och därmed förtjänade döden för hädelse.

Enligt deras lag skulle han därmed stenas till döds, men rådet hade förlorat rätten att verkställa dödsstraff. De förde honom nu till den romerske ståthållarens palats för att försöka få honom korsfäst. Att de inte insåg att det var helt enligt skriften, att detta var förutbestämt, siat av profeterna, och att han var den Messias som de hade väntat på. De skriftlärdade borde inse vilket misstag de höll på att begå.

Men det var ju meningslösa tankar. Likaväl som det stod skrivet att Messias skulle komma, stod det skrivet att han måste

lida för mänskligheten och möta döden för dess skull. Vad som skulle ske måste ske, det visste han bara alltför väl. Det fanns inte längre någon återvändo.

De var nu framme vid ståthållarens residens och mannen vältes ner framför fötterna på de romerska vakterna utanför portarna. Med händerna bundna hade han inte en chans att värja sig från fallet. Behärskad och värdig teg han då huvudet slog emot stenen och han kände blod rinna över ansiktet.

Vakterna stod förstummade och tittade på folkmassan. De kunde inte förstå vad det var som var i görningen och kände sig smått nervösa i anblicken av den beväpnade mobben.

En mörk, storväxt och allvarlig rådsmedlem steg beslutsamt fram och tog till orda.

“Mitt namn,” började han högtidligt, “är Josias. Å det judiska rådets vägnar och på folkets begäran anhåller jag om att få tala med er romerske ståthållaren. Vi har en fånge och upprorsmakare här som vi vill få dömd efter romersk lag.”

Josias latin var lite knagglig, men vaktchefen förstod. Det var i alla fall bättre än den obegripliga arameiskan. Tydligen var Josias en bildad man. Han kände den värsta oron släppa sitt grepp, tittade på mannen vid sina fötter och log för sig själv.

“Prokuratorn är för tillfället upptagen och vill inte bli störd. Han ligger till bords och intar sitt morgonmål.”

Josias var benhård och lät sig inte hejdas av vaktens hånfulla nedlåtenhet.

“Vill ni vara snäll och säga honom att vi är sända av översteprästen och kräver att få bli mottagna nu!”

Folkmassan började röra sig oroligt och vakterna skruvade på sig och talade sinsemellan. Till slut gick en av dem in genom porten och lämnade de andra tre utanför.

Mannen vid deras fötter hade nu satt sig upp och lutade sig mot väggen. Med likgiltig blick såg han från Josias till vakterna och tillbaks till judarna. Han böjde ner huvudet och ingen såg tåren som stilla rann nedför hans kind och blandade sig med blodet från såret i hans panna.

“Vi ska se vad vi kan göra för er Josias,” sade vaktchefen och ställde sig med armarna i kors mellan de två andra soldaterna. “Vänta ett par minuter så får ni besked.”

II

Litet senare kom vakten ut med bud till vaktchefen. Ståthållaren hade gått med på att ta emot fången inne i sitt residens.

“Josias, prokuratorn tar emot nu. Han har bett om att få stanna inne, så du får ta fången med dig in och presentera ärendet.”

Josias såg sig nervöst omkring och försökte finna en bra lösning på det problem som hade uppstått.

“Du kan väl våra seder,” frågade han lite osäkert. “Du måste förstå att jag inte kan gå in där idag, ingen av oss kan det. Det skulle göra oss orena inför högtiden. Varför kan inte ståthållaren komma ut och diskutera saken?”

Vaktchefen blev påtagligt irriterad över denna oförsämndhet och försökte inte dölja sin avsky.

“Om ni blir så orena av att gå in i ett romerskt hus, hur orena blir ni då inte av att döda en av era egna?” Han såg Josias oroliga blick stelna i häpen motvilja, släppte den och tittade ut över folket. “Ni ser förresten inte så rena ut, de flesta av er. Det skulle bara göra er gott att få komma in i en komfortabel boning.”

Han kände folkets hat slå emot honom som en kvav tystnad och tröttnade plötsligt på att diskutera med dem. Han hade inget att tjäna på att reta upp dem ytterligare. Det kunde bara leda till besvärigheter - det hade det gjort förr. De var ett envist, enkel-spårigt, självbelåtet och arrogant folk som han egentligen inte ville ha något med att göra, och nu ville han ha dem iväg därifrån.

“Jaha ja,” sade han efter en stund av ömsesidig avsky, “då får ni ta er fånge och pallra er iväg härifrån. Vill ni följa vår romerska lag så får ni allt ta och följa vår sed med, och den säger att man skall tacka ja till en inbjudan av en makthavare att träda in i hans heliga residens. Se så, ge er iväg!”

Heligt residens, tänkte Josias som hade sett romarna utanför templet. Han vet inte ens innebörden i de ord han använder så lättvindigt.

Sedan barnaår var Josias fylld av avsky mot det folk som dyrkade sina kejsare som gudar och just nu fokuserades den motviljan i mannen framför honom. Men han var också mycket nervös för att inte lyckas med det uppdrag han hade fått av Kajafas. Han tyckte att diskussionen hade sparat ur och försökte nu få den tillrätta igen. Fången måste dömas till varje pris! Han nedlät sig till att visa lite ödmjukhet inför romarna.

“Jag vill inte få oss att verka omedgörliga på något vis, vi accepterar romare och ser upp till er lag. Det är bara det att det i morgon är en av de heligaste dagarna i vår religion, och som läget är nu så kan vi tyvärr inte vänta med denna olägenhet.”

“Olägenhet! Är det vad ni kallar det?” fnös vaktchefen medan de andra vakterna smålog för sig själva, denna olägenhet var trots allt ett avbrott i tristessen.

“Fången däremot,” fortsatte Josias beräknande, “kan inte bli mer oren än han redan är. Kan ni inte ta honom inför ståthållaren, så får han höra honom själv.”

Vaktchefen var på väg att avstyra det hela när han plötsligt fann sig studera fången. Den mannen såg då inte mycket ut för världen där han satt mot muren med sänkt huvud. Sannerligen såg han inte ut som någon förbrytare, eller ens upprorsmakare. Skulle kanske Pilatus möjligen ta parti för honom om han fick tala med honom ostört från judarna? Den vändningen av det hela skulle han då bra gärna vilja se. Han såg på Josias, och fanns det inte något som liknade oro i hans ögon? Kanske han var rädd för precis samma sak? Hur som helst så skulle ärendet vara ur hans händer om han gav efter.

“Okej, men på ett villkor.”

“Vad skulle det vara?” frågade en lättad men tvivlande Josias.

“Att det inte blir tal om upplopp eller andra dumheter, vad utslaget än skulle bli.”

“Visst inte,” svarade Josias inställsamt. “Vi respekterar den romerska lagen och med tanke på vilken dag det är idag så har ni inget att frukta.”

Jo jo, tänkte vaktchefen och log lite spydigt mot Josias, den saken tror jag nog vad jag vill om. Han tog en vakt till hjälp och fick upp fången på benen. De var halvvägs genom porten då han fundersamt vände sig om.

“Vem är han förresten, vad heter han?”

“Josua Bar Josef,” svarade Josias. ”Hans latinska namn är Jesus, han kommer från Nasaret.”

III

Pontius Pilatus låg till bords när de steg in mellan pelarna i salen. Han hade avslutat sin måltid, var mätt och belåten och kände inte alls för att ta sig an judarnas problem. Då han såg mannen som stapplade in höjde han dock på ögonbrynen och tänkte att det kanske inte var ett så alldagligt fall när allt kom omkring.

“Vem är han?” frågade han vakten.

“Allt jag vet är att han förmodligen heter Jesus.”

“Det säger ju mycket,” svarade Pilatus ironiskt, “vad har han gjort sig skyldig till?”

“Det vet jag inte. Judarna säger att han är en upprorsmakare, men jag har aldrig hört talas om honom.”

“Du vet inte mycket du. Varför har du fört in honom ensam, har han ingen rådman till doms?”

“Judarna kan inte komma in, de blir orena om de träder in i ett romerskt hus,” förklarade vakten föraktfullt.

“Vad är detta för trams! Ska jag döma någonting så måste jag ju veta vad han står anklagad för.”

Pilatus reste sig och gick mot utgången.

“Stanna du här och vakta judarnas fånge. Jag ska gå ut och höra efter vad som står på.”

Han gick och lämnade en moloken vaktchef kvar. Vaktchefen förbannade sin oprofessionella enfald. Sarkasmen hade inte gått honom förbi.

När Pilatus kom utanför porten fick han en smärre chock över antalet människor som hade samlats där. Han dolde den dock vant i en vänlig min riktad mot dem alla. Det är något stort på gång, tänkte han.

Han gick fram till den man som stod främst och som han förstod var deras utvalde talman.

“Jag är Pontius Pilatus. Vad är det som pågår här, vad är denna Jesus anklagad för?” frågade han med en antydning av tvivel över domens rättmätighet.

Josias blev lite ställd. Han hade inte väntat sig att få tala med ståthållaren öga mot öga, i alla fall inte så här plötsligt och oförberett.

“Om han inte hade varit en förbrytare så skulle vi inte ha överlämnat honom åt dig,” fick han fram och tyckte själv att det lät lite väl hånfullt och ångrade sina ord.

Pilatus blev vred över denna tydliga missaktning av hans person. Han insåg att han inte gillade denna jude, men höll sig dock så sympatisk han kunde.

“Ta honom då själva och döm honom efter er egen lag. Ni vill aldrig ha med romare att göra annars, så varför nu? Ni har ju ett eget råd.”

“Vi har som du vet inte rätt att verkställa dödsstraff,” svarade Josias. “Rådet och överstepräster har funnit att den här mannen förleder vårt folk och som skyldig dömt honom till döden.”

Han såg tvivel i Pilatus ögon och tillade snabbt:

“Han vill förhindra att vi betalar skatt till kejsaren och säger sig vara Messias och kung.”

Kung, tänkte Pilatus stilla och vände sig om i egna tankar. Vad kan det innebära, en ny kung över judarna. Det ringde inte bra i hans öron. Å andra sidan, vad för slags kung kan han vara om hans folk vill se honom död.

Han gick in genom porten igen och lämnade en häpen Josias bakom sig, förhoppningsfull efter åsynen av Pilatus sista min.

IV

Han vandrade planlöst in i matsalen igen där han möttes av vakthefen som orolig undrade vad de skulle ta sig till med fången.

Pilatus brydde sig inte om frågan utan tittade undrande på Jesus som skyggt hade dragit sig undan och nu stod frånvarande vid ena väggen. Vad var det här för ärende som hade kommit på hans lott helt plötsligt en morgon som alla andra. Underligt nog hade han en inre känsla av att detta betydde något, att det var viktigare än det såg ut att vara. Vad den känslan innebar visste han inte - han visste bara att han stod rådvill inför den här situationen.

Han ångrade nästan att han hade åkt hit till Hierosolyma. Hade han stannat hemma i Caesarea hade han antagligen sluppit detta tillbud. Han trivdes mycket bättre i den romerska kuststaden än i denna judarnas huvudstad. Visserligen hade han blivit satt som ståthållare i deras land, men han ville helst inte blanda sig i judarnas interna affärer. Likväl, för att göra dem lydiga och förhindra kravaller var han ibland tvungen att ingripa, och nu var det tradition att ståthållaren vistades i Solyma under högtider.

Han tittade närmare på Jesus och fick åter den där känslan av att det här var betydelsefullt. Den här mannen var inte vem som helst, på något sätt var han menad för någonting stort. I vanliga fall litade han till sin intuition, den stämde för det mesta, men trots allt var detta bara en vanlig jude, och det hela var en judisk affär. Han kastade av sig den oroliga känslan och tänkte att mannen i alla fall inte såg ut som någon kung, inte ens över judarna. Han såg mest ut att vara en tiggare, om än en tämligen ståtlig sådan, i sina trasiga kläder och sin smutsiga och blodiga uppsyn.

“Så du skulle vara judarnas konung?” muttrade han för sig själv där han stod.

Till Pilatus stora förvåning bemötte Jesus frågan med en egen fråga på knagglig latin.

“Säger du detta av dig själv, eller har andra sagt det om mig?”

Pilatus var imponerad, hans syn på mannen som tiggare försvann och ersattes med en bild av honom ren och i fina kläder. Hade han sett lite mer målmedveten ut och framhävt sina naturliga drag av kraftfullhet skulle han kunna ha sett riktigt majestätisk ut. Nu såg han mest rädd och oansenlig ut där han kunde ihop sig så gott hans resliga skepnad förmådde.

Pilatus förstod dock inte frågan riktigt. “Jag är väl ingen jude? Hur skulle jag kunna ha en åsikt i det här fallet?” Han försökte låta förbluffad och nonchalant. “Dina landsmän och översteprästerna har överlämnat dig åt mig. Vad har du gjort?”

Jesus verkade inte ha lyssnat på honom utan fortsatte sin plädering mest för sig själv.

“Mitt rike hör inte till denna världen. Om mitt rike hörde till denna världen, hade mina följeslagare kämpat för att jag inte skulle bli utlämnad åt dessa judar.” Det lät nästan som om han försökte övertyga, om inte andra, så sig själv. “Men nu är mitt rike av annat slag.”

“Du är alltså kung?” utbrast Pilatus lite sarkastiskt. Jesus var tydligen en desillusionerad man. Vilka var det egentligen han trodde sig vara kung över? Pilatus förstod inte riktigt vad det var Jesus menade, troligtvis var det bara högdraget svammel.

“Du själv säger att jag är kung,” svarade Jesus. “Jag har fötts och kommit hit till världen för denna enda sak: att vittna för sanningen. Den som hör till sanningen lyssnar till min röst.”

Jesus sätt att tala tedde sig mycket underligt för Pilatus, men någonting i hans röst fick det att låta som mer än bara svammel. Inte hade Pilatus sagt att Jesus var kung, han hade ju bara frågat.

Fundersam och obeslutsam kunde han inte komma underfund med Jesus.

“Vad är sanning?”

V

“Vad tror du om den h...”

Det var Pilatus hustru som plötsligt hade kommit in i rummet i något ärende. Nu stannade hon förstummad och tittade på de två männen som stod några meter framför henne. Det var en märklig syn, men hennes ansiktsuttryck visade upp en väl häftig chock. Hon såg något mer än det uppenbara i situationen.

Pilatus såg frågande på henne. Hon kallade honom till sig utan att slita ögonen från den smutsige mannen som så tydligt jagade upp hennes sinnen.

“Vem är han?” viskade hon upphetsat, fortfarande utan att ta blicken från Jesus.

“Han?” började Pilatus oförstående. “Det är bara en jude de vill att jag ska döma. Det är en helt judisk affär som de har kommit med till mig.” Han tittade lite förbryllat på henne och undrade om hon genast fått samma underliga känsla som han. “Vad är det med dig, varför stirrar du så?”

Hon tog nu försiktigt ögonen från Jesus och tittade upp på sin högreste man.

“Jag drömde om honom,” började hon lyriskt. “Jag hade glömt det till nu, men det måste vara han. Det var en hemsk dröm, en mardröm om krig och människors död, romares död! Vad är det för folk och vad vill de mannen?”

Pilatus förklarade som hastigast för henne vad han visste. Det blir bara märkligare och märkligare det här, tänkte han.

Efteråt såg hon allvarligt in i hans mörka ögon.

“Den här frågan övergår oss.” Hon darrade på rösten. “Sån mardröm jag hade om honom, och nu ser jag honom här! Utan att skymfa skulle jag tro att frågan övergår även kejsaren. Lita på mig, det här är en rättfärdig man. Du skall inte ha med honom att göra!”

Hon såg en sista gång på Jesus och sen tillbaks till sin man. Hennes ögon blixtrade av oro och beslutsamhet då hon gav

honom en förmanande blick, vände om och gick ut ur rummet. Hon hade totalt glömt vad det var hon kommit för att fråga om.

Pilatus stod nu helt villrådig och kunde inte komma för sig varken det ena eller andra.

Jesus, som inte hade hört något av deras diskussion, såg lite underligt tillbaks på honom och förstod inte riktigt vad som var i görningen. Allt hade gått precis som det var tänkt. Varför såg Pilatus så besynnerlig ut, och vad var det han hade diskuterat med kvinnan som kommit in? Varför hade Jesus en känsla av tvivel, kunde det möjligen vara så att ...

“Åhh!” hördes Pilatus plötsligen ljudligt jämra sig. “Det här är inte min angelägenhet,” sade han till ingen särskild. “Judarna får allt ta hand om sitt eget problem den här gången.”

Han brukade för det mesta lita till omen, och nu när både han själv och hans hustru hade en oförklarlig känsla av olust inför det hela tänkte han inte ge vika. Han ville inte ha mannens öde på sina händer.

Pilatus tänkte få ett slut på affären och tog ganska hårdhänt tag i Jesus och förde honom mot utgången. Nu skulle saken redas ut med judarna.

VI

Utanför hade folkmassan dragit till sig ännu fler människor. De kom från alla håll och kanter för att se efter vad det var som var i görningen. Var det någon som påstod sig vara Messias? Hur såg han ut? Var det Jesus, profeten från Nasaret?

Många kände till honom och hans gärningar. Han hade förargat många i staden, men också skänkt mycket värme och tröst till fattiga, gamla och sjuka. Många personer i den stora skaran önskade inget annat än att han skulle bli frisläppt, men det stora flertalet ville se honom fälld.

Judarna hade sett många stora talare komma och gå, och listan över heliga profeter var lång. Men Jesus hade förargat judarna med att låta påskina att han var deras Guds son. Det var ju den

värsta typen av hädelse! Skulle Guds son vara en enkel snickare från Nasaret? Det stod ju tydligt i skriften att den Messias som skulle komma var en stor konung, som med sin armé av änglar skulle ta judarnas rike med storm och slänga ut allt vad avgudadyrkande romare hette. Jesus förtjänade att dö!

Inte många av de som var samlade tog sig tid att tänka på vad det skulle innebära om de hade fel. Tänk om det verkligen var Guds son de tänkte spika upp på ett kors! Hur skulle Guds vrede då kunna komma att drabba dem, Han som redan var besviken på dem och hade låtit dem lida så mycket? Skulle Han kanske inte se till att utrota judarna en gång för alla - för att sen kunna se sig om efter ett pålitligare och mer tacksamt folk att döma över? Judarna som inte längre ägde sitt eget rike skulle alldeles säkert förlora Israels land för all framtid. De skulle bli ett fördömt folk!

Nu var det dock inte många som ens kunde tänka sig att det skulle kunna vara så. Nog för att Jesus var en mycket ovanlig man och ingen visste särskilt mycket om honom och hans förflutna, men inte var han Guds son. Han var god och omtänksam, och vissa hade hörts tala om mirakel. Med tanke på sina förtjänster kanske han inte riktigt förtjänade att dö, när allt kom omkring. Om han bara kunde erkänna sitt misstag och förklara för alla att han inte ansåg sig vara Messias och att han inte var ute efter att förändra lagen. Han var så högdraget envis!

De flesta ansåg honom förtjäna döden om han höll fast vid sin åsikt, vilket de inte trodde honom om att våga. Det skulle vara samma sak som att skriva under sin egen dödsdom. Vem ångrar sig inte i den sitsen och, mot sin egen övertygelse om det så krävs, erkänner vadhelst som begärs.

Skulle det nu råka vara så att han verkligen var Guds son så skulle han ju lätt klara sig ur den här situationen, antingen av egen kraft eller med hjälp från Gud. Det var ju faktiskt ingen risk att de skulle råka döda Guds son av misstag. Gick det så långt att han blev dömd och dog på korset så var ju det faktiskt beviset för att han inte var gudomlig.

Tanken att Jesus död skulle vara ett syfte i sig var det ingen som spekulerade över - han var ju en obetydlig person.

VII

De samlade hade format sig i små klungor, vilka sinsemellan stod och diskuterade fallet. De blev mer och mer uppspelta. Strategiska personer gick runt och viglade upp folket mot Jesus. De provocerade dem till att erkänna Jesus skyldig, eller annars tvingas se sig själva anklagade för hädelse. Till slut var de flesta samspelta i ett dånande rop efter rättvisa och korsfästelse.

Församlingen tystnade plötsligt då Pilatus kom ut med Jesus i följe. Den upprörda stämningen lade sig för ett ögonblick då de flesta vände sig mot porten i spänd förväntan.

Det stumma trycket från folkets upptända känslor mötte Pilatus som en vägg då han trädde ut från sin trygga boning. Vid Jupiter, tänkte han och tvekade för en sekund i sitt beslut. Det här är ju inte klokt. Tänk att en man kan väcka sådan avsky - en ensam, olycklig, försynt man. Det här måste klaras av fort!

Han ställde sig några meter framför dörren och tittade på folket nedanför honom. De väntade ett beslut, de skulle få ett!

Han gjorde en gest mot Jesus och började tala med hög, myndig stämma.

“Ni har fört hit den här mannen och anklagat honom för att uppvigla folket. Jag har nu förhört honom, men kan inte finna honom skyldig till något av det som ni anklagar honom för. Han har inte gjort något som förtjänar döden. Det är sed att jag friger någon åt er vid påsken, därför tänker jag nu tillämpa den seden och låta honom gå.”

Folket tittade först häpet på varandra - deras vanligtvis lyckliga frigivning under påsken hade nu vänts mot dem. Detta var inte vad de ville, och någon tog till orda mot Pilatus.

“Seden säger att vi judar ska få välja vem som ska frigivas,” skrek han över surret av folkmassan.

Pilatus hade väl inte hoppats för mycket på sitt försök. Han förstod att de var hänryckta i sin föresats, de skulle ha Jesus dömd till varje pris. Pilatus grep efter nästa strå.

“Det är också min skyldighet att komma fram med alternativ. Vilken vill ni att jag ska frige åt er, Barabbas eller Jesus?”

Barabbas var en mäktigt impopulär person även bland judarna. Han hade deltagit i ett upplopp och dödat flera romare för en tid sedan, men han var också rövare utan vidare hänsyn ens för judar. Det var en person Pilatus avskydde av hela sitt hjärta och en han visste att judarna hellre skulle se död än frigiven.

Nu hade de till synes ett enkelt val, ändå stämde de alla upp i det rop som först kom från ett par provokatörer mitt ibland dem.

“Barabbas, Barabbas!”

Folkets rop var nästan öronbedövande. Pilatus kallade till sig vaktchefen och beordrade dit fler vakter, också runt om i kvarteren. Det här var en mycket farlig situation.

Han sträckte ut händerna i en gest som utstrålade majestät och fordrade tystnad. Ropen tystnade något och folket lyssnade ivrigt efter domen som de trodde skulle komma.

“Vad ska jag då göra med er judarnas konung, Jesus?” frågade han lite cyniskt.

“Han skall korsfästas!” hördes ett rop från massan, och folket stämde in.

“Korsfäst, korsfäst!”

Pilatus fick nu beordra soldaterna att tysta folket, vilka motvilligt lydde vapenmakten.

“Se människan!” sade Pilatus till dem och visade illustrativt fram Jesus. Han var nu arg och oförstående för deras fanatism. “Vad ser ni för ont i denna mannen? Hur kan han väcka sådant hat? Han är ju obetydlig, en Jesus bland många andra. Vad kan hans religiösa övertygelse innebära för hot mot er andra, ni som är så eniga i ert förakt?”

Han tog en paus för att se vad hans ord hade för effekt. Liten!

“Korsfäst, korsfäst!”

Pilatus gav nu upp, tog tag i Jesus och förde honom halvvägs nerför trappan, mot folksamlingen. Återigen fick soldaterna uppmåna till tystnad.

“Jag för ut honom till er,” började Pilatus åsyftande sin symboliska gest, “för att ni ska förstå att jag inte finner honom skyldig till något.”

Nu var det Josias som tystade folkets rop med en handrörelse samtidigt som han tog sig upp för trappan mot Jesus och Pilatus. Han hade stått nöjd länge och lyssnat till folkets rop efter rättvisa. Han hade varit övertygad om att ett så samstämmigt och talrikt folkuppbåd skulle få sin vilja fram. Nu hade han blivit orolig! Vad var det som drev Pilatus? Kunde han våga säga nej till deras krav? Varför? Vad kunde en man som Jesus ha för betydelse för honom?

Han talade till Pilatus med hög röst så att folket skulle höra, hans röst lät nu otålig och arg. Pilatus motstånd hade gett honom nytt mod, och han hade folket i ryggen.

“Vi vill se honom korsfäst! Frige Barabbas och låt Jesus dö för sina synder mot oss judar. Han är en upprorsmakare som har satt sig upp mot judiska rådet och därmed hela det judiska folket. Det är bara en tidsfråga innan han blir ett hot även mot er romare.”

Pilatus lyssnade inte på det örat - ville inte lyssna på det örat, och inte på det andra örat heller. Han var nu bestämd i sitt beslut.

“Ta honom då och korsfäst honom själva. Jag finner honom inte skyldig till något som förtjänar döden. Ni har gett honom en läxa i och med det här. Nu släpper jag honom. Jag låter honom gå!”

Nu var Josias alldeles utom sig av ilska, och ilskan blandades med en allt större rädsla över att misslyckas. Han hade misslyckats, hade han inte det? Han försökte med ett lömskt knep klämma åt Pilatus med en aspekt från hans egen värld.

“Om du släpper honom så är du inte kejsarens vän. Den som gör sig till kung sätter sig upp mot kejsaren - och det är vad Jesus har gjort!”

Pilatus såg det för vad det var - ett sista desperat försök. Kajsaren skulle aldrig behöva höra om vad som hade hänt här. Även om det skulle nå hans hov på Capri så skulle han inte lägga ned någon möda på att kontrollera sakens riktighet. Tiberius Caesar var en mycket grym men praktisk person, och dessutom gammal och nära döden.

Pilatus hyste inga logiska farhågor att Jesus skulle bli till problem för romarna, men i sitt inre kunde han ändå känna en omotiverad rädsla, särskilt när han såg på Jesus tunga värdighet. Vad var menat för den mannen?

Han lät ingen sådan känsla synas - hans framträdande och sista uttalande var orubbligt.

“Vad jag har bestämt, det har jag bestämt!”

VIII

Den dryga tystnaden bröts när vaktchefen kom fram och hjälpte Josias upp på benen igen. Han hade sjunkit ner på knä strax efter det att porten slagits igen efter Pilatus - och hade blivit sittande så med blicken tom och tankarna kortslutna kring en enda tanke: Jag har förlorat!

“Se så, ge er nu iväg!”

Ryckt ur sin apati såg Josias till en början oförstående på honom - men fick så plötsligt något vilt i blicken, grep tag om vaktchefens handleder och tvingade honom bakåt.

“Korsfäst honom! Han måste korsfästas, förstår ni inte det? Jesus från Nasaret måste dö!”

Vaktchefen var inte beredd på detta utbrott och höll ett ögonblick på att snubbla och falla bakåt. Han fick dock kontroll över situationen och tog sig enkelt fri från Josias krampaktiga grepp.

Två av de andra vakterna var snabbt där och tog hand om Josias och höll honom fast. De väntade på besked från vaktchefen om vad de skulle ta sig till - juden hade ju förgripit sig på en romersk medborgare och därtill den romerske ståthållarens vaktchef!

Med ögon rykande av förakt såg vaktchefen på Josias som nu mest såg ut att vilja försvinna genom ett hål. Han drog ut på sekunderna och släppte inte Josias med blicken. Till slut tittade han över på de otåliga vakterna och såg något lugnare ut.

“Tag honom ner för trappan och låt honom gå!”

“Men...” började en av vakterna men såg på vaktchefens blick att det inte var rätta tillfället att argumentera - han knep igen.

Vaktchefen gick de få stegen upp till trappavsatsen och vände sig ut mot folket.

“Gå nu hem! Det finns inget mer att se! Jesus har blivit frisläppt av ståthållaren vars beslut inte kan rubbas. Ta nu tid på er att förbereda er högtid och ställ inte till med några dumheter. Det kan vara skönt för oss alla att slippa oroligheter för en gångs skull. Eftersom Jesus har blivit släppt innebär det att han har funnits oskyldig till de brått som ni påstår att han har begått. Rom säger att han inte ska straffas - och då ska han inte straffas! Så gå nu inte och ta lagen i egna händer. Det kan få obehagliga konsekvenser.”

Han såg ut över folkmassan som skruvade på sig och verkade titta efter Josias som nu blivit liten och inte verkade vilja göra sig hörd. Belåten med dagens händelseförlopp smålog han lite för sig själv då han såg på Josias. Han drog djupt efter andan, knöt händerna och försökte stirra var och en rakt in i ögonen.

“Gå HEM!”

IX

Flera timmar senare befann sig Jesus i Getsemane trädgård. Han hade kommit fram dit efter en omtumlande och inte helt minnesklar middagspromenad och satt nu och funderande över vad som hade hänt. Vad hade Gud för planer med honom egentligen - allt hade ju varit så solklart!

Visserligen hade han haft sin ångest över vad han var tvungen att gå igenom, men han hade aldrig tvivlat över att det skulle ske - och att tiden nu var inne. Har jag visat mig ovärdig, kunde han

inte låta bli att tänka. Kanske Gud hade blivit besviken över hans rädsla och bävan, och därför ändrat sitt beslut.

Han hade nu suttit länge och bett:

Fader, din vilja är lag, visa den för mig. Fader, varför blev det inte som det var bestämt? Fader, är du besviken på mig? Fader, har du övergivit mig?

Han hade suttit såsom i en dimma under ett olivträd och blivit avbruten endast av Petrus som kommit för att se efter hur det var med honom. Petrus förstod inte varför Jesus inte var glad över att judarna hade släppt honom efter Pilatus beslut. Visserligen skulle de kanske göra ett nytt försök efter påskan, men nu hade de ju i alla fall vunnit lite tid!

Jesus hade tittat på honom med avgrundsdeep sorg i blicken. Ska de aldrig förstå? Men hur kunde Petrus förstå det tvivel han nu kände, hans tro var för ytlig.

Mot sin vilja hade Petrus blivit motad bort för att lämna Jesus i fred med sina böner. Han var orolig över vad han sett - aldrig hade Jesus sett så håglös ut. Men att lämna honom för sig själv var kanske det bästa - ett par timmar ensam med Gud skulle väl få honom på fötter igen.

Jesus satt kvar med benen i kors och händerna i knät. Tjocka lockar av mörkt hår och stelnat blod föll ner i hans ansikte som var täckt av smuts och blod med ljusa fåror efter enstaka tårar. Plötsligt tänkte han på sin mor, Maria, och då brast något inom honom. Han föll ner på sidan och begravde en min av ändlös saknad i det mjuka gräset. Hans kropp skälvde i takt med de ljudliga snyftningarna.

“Fader, varför har du övergivit mig!?”

X

Dagen gick, fick sin ände, och snart steg en ny morgons sol i öst. Och med den vakna solen som enda följe vandrade en utmattad Jesus ut i öknen.

Han släpade långsamt sina sandalförsedda fötter genom den varma sanden och såg inte ut över den milsvidda öken som bredde ut sig söder om Hierosolyma. Han tittade ner i marken framför sig och det enda han tänkte på var den bot han måste göra - den ensamma prövning han en gång tidigare hade fått utföra och nu måste gå igenom igen.

Men den gången hade han inte alls varit lika ensam och modlös. Han hade haft sin benhårda tro och längtan efter att förändra världen. Den värld som nu borde ha varit på god väg att bli förändrad, men som istället hade tagit en annan väg - en väg där Jesus som synes inte hade någon plats.

Kanske var han bara för otålig, kanske skulle hans tid komma. Men varför hade planerna i så fall ändrats, varför kände han det som om han hade blivit övergiven av sin Gud, sin Far.

En prövning! Det var vad det var. Han måste försöka hålla modet uppe och klara sig igenom den utan misströstan och förtvivlan. Klara av kanske fyrtio dagar och lika många djävulens frestelser i den ensamma öknen med de få resurser den hade att undvara.

Om han bara inte hade känt sig så oändligt trött...

Han satte sig i skuggan bakom en sten och kände hur ögonlocken inte ville hålla sig uppe. Inom kort hade han somnat och sov så djupt att han inte märkte hur solen banade sin väg över himlavalvet och fick solskenet att runda stenen där han satt. Snart badade Jesus i en intensiv hetta och huden sveddes av solens obarmhärtiga strålar.

Kyla! Han vaknade av att han frös. Solen hade gått ner! Dagens värme hade stigit till väders och lämnat den mörka öknen kall och fridfullt lugn. Han hade sovit sedan middagstid och borde ha varit ordentligt utsövd. Istället kände han sig febrig, skakade av frossa och led av en plågsam törst. Då han började röra på sig kände han stelheten i kroppen och ryckte till då han förde händerna till sitt sönderbrända ansikte. Detta är bara första dagen, tänkte han, tvingade tillbaka tårarna, reste sig och började röra sig ut i natten.

När morgonen kom hade han irrat omkring planlöst större delen av natten. Han hade letat efter något vattendrag för att släcka sin törst och svalka sin brännande hy, men hade funnit endast ogästvänliga klippor och torra växter. Vid ett par tillfällen hade han skymtat en eld hos någon nomadfamilj eller karavan och varit tvungen att hålla tillbaka sin sorgligt ömkliga längtan.

XI

Jesus var inte frisk! Prygel, svek, förlorat hopp, och nu detta självvalda gissel hade fått hans hälsa att vackla. Vid middagstid den andra dagen i öknen var Jesus nära att förlora medvetandet av utmattning och värme.

Solen sken som förut då han hasade sig in mellan ett par klippor där han tyckte sig skönja något som glittrade - kunde det vara en källa? Hade Gud äntligen vänt tillbaka sin blick mot honom? "Gud, min Gud - låt detta vara vatten!" mumlade han mellan såriga läppar utan att vara medveten om att han talade.

Han kisade med ögonen då han kom in i skrevan - han var tvungen att lugna sig någon minut innan ögonen ville se något annat än skuggor och solreflexer. Tomt! Sånär som på några torra grenar fanns där ingenting. Besviken föll han på knä och rotade med händerna i sanden - han hade sett vatten! "Det finns vatten här!" grät han.

"Jesus..."

Vad var det för en röst? Han hade hört en röst! Han slutade gräva i marken och tittade upp. Det var någon som hade kallat honom vid namn - det hade han tydligt hört!

Han ryggade tillbaks då en av grenarna på marken till synes fick liv, reste sig upp och väste mot honom. Det var en orm - eller var det det...?

"Jesus! Söker du ditt rike i den här torra sanden?"

Ormen talade till honom!

“Jag säger dig Jesus, att du kommer att dö här i ensamhet. Gå och sök upp människor och få hjälp - du är sjuk! Se här, ta de här... Res dig och gå hem!”

Plötsligt såg Jesus tre fyllda vattenkärler bakom ormen. En prövning! Han insåg plötsligt att det var ett djävulens redskap han såg framför sig - den första frestelsen!

Han var starkare än så!

“Vik hädan Satan!”

Han sträckte ut armen i en avvärjande gest mot ormen som väste och högg till. Jesus skrek till av smärta och förvåning och drog snabbt åt sig handen. Ormen slingrade iväg mellan stenarna, vattenkärlet var borta!

Det blödde lite från handleden där han hade blivit biten och handen kändes lite stel. Han tittade efter ormen men kunde inte se den någonstans - förtrollningen var över, djävulen var borta!

Omtöcknad vände han sig om för att gå, uppiggad av att han hade klarat första prövningen. Nu var Gud på hans sida igen!

Han kom inte långt innan mattheten fick honom att lägga sig ner och flämtande kippa efter andan. Yrheten gjorde att han inte förstod att ormens gift hade spridit sig i kroppen.

Han kände sig så otroligt trött! Om han bara fick sova lite så skulle allt bli bra...

Efter en kort stund somnade Jesus intill en enslig klippa i den karga ödemarken. Snart skymde det i Israels land.

En ny dag kom, kastade sitt sken över den sterila öknen, och försvann i nattens dunkel. Solen gick upp. Solen gick ner. Jesus låg kvar. Jesus var död!

Ett maka par

!

En lätt bris blåste från havet in mot land - mot de två som låg så tätt intill varandra på stranden. Mannen sov fridfullt medan flickan hade vaknat och nu borstade sand från kroppen och lät sitt långa hår bölja ner över ryggen i den varma vinden.

Hon satte sig upp med armarna i kors runt knäna och blickade ut över havet. Hon njöt av den sköna, ansvarslösa friden i ensamheten här - så långt hemifrån!

Hon tänkte på sitt handlande i strid mot regler och religion och fick en liten rynka mellan sina ögonbryn. Hon som hade varit så from! Och så säker på sitt kall! Men hon hade vuxit upp till en fritänkande ung kvinna och kunde inte tro att det kunde vara något fult i det vackra. Då hon såg på den lugnt sovande mannen vid sin sida log hon och rynkan försvann från pannan. Hon ångrade inte sitt handlande för ett ögonblick!

Hon lade hakan mot armarna, slöt ögonen och njöt... Det var verkligen en vacker kväll! De sista strålarna från solen sköt lugnt snett ner mot stranden - snart skulle solen gå ner och kvällen ge vika för natten. En natt som ingen annan! Bara hon och han! Ensamma och fria från att bli igenkända så här långt från ansvar och plikt. Hon njöt...

“Vad vacker du är!” Han hade vaknat och såg på henne med kärlek och stolthet i blicken.

Hon sänkte ögonen och en klädsam rodnad skänkte hennes ansikte än mer skönhet. Vad hon älskade att höra sådant från honom - vad hon älskade att bli beundrad - vad hon älskade att han såg på henne med längtan - vad hon älskade honom!

Vad hon älskade att älska...

“Säg att allt blir bra, säg att vi kommer att få vara tillsammans, säg att allt kommer att förändras.” Hon nästan bönföll honom om några tröstande ord.

Han förstod hennes förtvivlan och kunde inte annat än omfamna henne och tala om för henne att allt skulle bli bra... Snart, säger han, snart blir det bra. Han talar om rykten och samtal med sin far. Han smeker henne ömt över de höga kinderna och det tjocka mörka håret - kysser henne lätt på pannan och tippen av näsan.

“Shanni, allt blir bra, det lovar jag. Min far vill kasta purpurn av axeln. Det har han sagt! Han vill dra sig tillbaka till landet för att frodas och njuta av livet - han har tröttnat på allt ståhej!”

“Jag vet, du sa det förut... Är det säkert? Även om det är sant... det är inte säkert att det blir du...”

“Shanni!” Hans röst var fylld av medlidande och kärlig omtänksamhet. “Shanni, du måste lita på mig. Jag är den mest kompetente och jag måste få tillfälle att visa det. Min bror är visserligen äldre, men han vill inte ens försöka. Du vet ju hur han är, det har jag förklarat. Så, bara jag får ett bra tillfälle att visa vad jag duger till...”

Han såg plötsligt grubblande ut. Hon såg upp på honom och märkte distansen i hans blick.

“Flavie, vad är det...? Vad tänker du på?”

“Nej, det är ingenting...” Han lät en tyst sekund gå och bestämde sig sedan för att dela sin tanke med henne. “Jag tänker på att far har bett mig träffa honom om ett par dar. Han ville inte säga om vad. Kanske... Kanske han har tänkt ut något åt mig.”

Hon satte sig hastigt upp.

“Tror du det? Då är det kanske snart... Kanske vi inte behöver vänta så länge?”

Han sänkte blicken och såg på henne då han märkte hoppet i hennes röst.

“Hoppas inte för mycket Shanni. Jag vet inte, men kanske... Det verkar vara det mest troliga. Han vill ju ha mig som efter-

trädare, men du vet hur han är. Inga favörer! Jag kommer inte att få det lätt!”

Hon suckade och lade kinden mot hans sandiga bröst.

“Jag är rädd...”

II

Hon var nyss fyllda nitton jungfruliga år och vacker som en nyutslagen blomma en underbar azurskimrande sommardag. Sedan hon var bara tio år gammal hade hon varit en av Ljuvs Döttrar med allt vad det innebar av plikter, privilegium och förbud. Visst trivdes Shanni med den tillvaron - men inte hade hon anat vad annat livet kunde bjuda på!

Nu hade hon träffat Honom och brutit mot alla sina löften, och var i fara för sitt liv. Men det tänkte hon inte på just nu. Den här natten hade hon trängt undan alla otäcka tankar och njöt av att vara ensam med Honom.

De hade nyss älskat och låg nu och smuttade på lite oblandat vin. Hon låg med huvudet på hans bröst och funderade på det sköna i livet.

“Hur kunde jag bli en Dotter? Ingen hade berättat för mig om hur det kan vara... Som jag har förändrats sista tiden med dig skulle jag ju passa bättre som en Venus Honungsflicka! Jag känner att jag är skapt för att älska... älska dig!”

“Mmm,” svarade han och nöp henne mjukt i ena bröstvårtan, “du är allt en liderlig liten frilla!”

“Retas inte med mig!” Hon knuffade honom kärleksfullt i sidan, men tog sedan hans hand och lade tillbaks den på sitt bröst. “Jag försöker vara lite allvarlig nu. Det är ändå du som har fått mig att bli som jag nu är.”

“Jag vet... Man är ju inte annat än man. Jag är också skapt för att älska. Och inte skulle väl jag nöja mig med någon sämre än den bästa!” Han log mjukt då han såg rodnaden ge ytterligare färg åt hennes kinder. “Att du råkar vara en Dotter är ju ett litet problem, men bara vi ligger lågt tills jag axlar purpurn så löser

det sig.” Han gav henne ett lystet litet leende. “Då tusan blir vi offentliga - vi ställer upp en jättesäng mitt på Forum så att alla kan se...”

Hon skrattade så att hon spillde vin över honom och han svarade med att hälla sitt vin över hennes bröst och njöt av att se de mörka vårtorna styvna av fukt och beröring.

Lusten svallade över på nytt...

III

Redan blott sexton år gammal hade han lärt sig vad det innebar att regera en värld. Hans far hade då lämnat riket för en resa ut på okänt hav och Flavie fick för första gången det ansvarsfulla förtroendet att regera över sitt möjligen blivande fadersarv. Med behov av föga hjälp hade han klarat det med beröm!

Nu var han tjugotre år och en vuxen man till både kropp och själ. Är man son till en kejsare är man så illa tvungen att mogna tidigare än andra, så ock Flavie. Han var självsäker och självständig utan att vara självbelåten eller självisk.

Inte hade han trott på kärleken! Han hade haft många flickor, men aldrig någon intim vän. Att vänskap och förtrolighet var det som betydde mest hade han kommit att upptäcka först på senare tid.

Han var på intet sätt någon oerfaren ung man. Tvärtom! Som den person han nu var, var han dagligen tvungen att bevisa sin manlighet - tidigt i sitt liv hade han upptäckt att hans kropp var utrustad att både ge och ta... Och inte hade han några problem med varken det ena eller det andra! Han hade haft en mycket rik och uppsluppen ungdom. Vid tillfällen hade Honungsflickorna inte haft mycken ro för honom och hans jämnåriga kamrater.

Det var först då han träffade Shanni som han märkte att någonting hade saknats i hans liv. Eller kanske var det så att han aldrig hade haft något behov av det förut. Nu däremot var han helt förtrollad... Han älskade denna vackra flicka! Älskade i ordets allra vackraste bemärkelse. Så fort han var ifrån henne

saknade han henne och hade svårt att tänka på annat än att få träffa henne igen.

Nu låg han och tänkte på livet, med eller utan Shanni. Livet som har sin gilla gång...

“En dag som idag i morgon...” Han töjde på orden för att fördröja det ofrånkomliga, “efter den är det en annan dag och vi måste bege oss åt varsit håll.”

“Shhh!” Shanni började gnola på en gammal melodi och låtsades som om hon inte hade hört. Den dagen kommer när den kommer, och den kommer med sorger som absolut inte hör denna afton till.

Han förstod att hon inte ville diskutera det nu och nämnde inte mer om det. Inför henne låtsades han som om allt självklart skulle ordna sig till det bästa. Inom sig kunde han dock inte låta bli att grubbla...

För att hon skulle vara utom fara skulle han vara tvungen att inte träffa henne mer. Det kunde han inte! För att de skulle kunna vara tillsammans skulle hon vara tvungen att lämna sin befattning som Dotter. Det fick hon inte! För att hon skulle kunna avsäga sig Dotterskapet var hon tvungen att vara trettio år gammal. Det var hon inte! För att han skulle kunna rucka på reglerna var han tvungen att vara kejsare. Det skulle han bli... Ja, det måste han bli... Visst! Visst skulle det bli han... Vem annars?

Det var den enda lösningen, det visste han sedan länge. Men han kunde inte låta bli att fundera på om det möjligen kunde finnas en annan utväg. Han hade funderat - nästan allvarligt - på att ta henne med och rymma sin väg. Fly till någon avlägsen landsända, eller kanske till och med över gränsen till något främmande land... Men nej, det skulle innebära att de förlorade så mycket! Han tog istället risken att vänta... Vänta på att han fick överta sin fars ämbete.

Vänta, vänta... Vänta hur länge? Det visste han inte! Visserligen såg han en ljusning nu, men det kunde lika väl vara bara en hägring. Hans far kunde ändra sig och regera tills han dog. Hur

länge står man ut med att vänta...? Det beror så klart på vad man väntar på...

Väntar man på livet kan man vänta länge...

IV

“Lillia...! Shhh!” En tunn, orolig stämman utom hörhåll från Flavie och Shanni, men nära nog för att darra av nervositet. Kvinnan i buskarna ville inte bli hörd!

“Ja, ja... förlåt faster!” Kvinnans följeslagare reste sig upp och borstade smuts från sina byxor. “Det låg en gren i vägen! Jag såg den inte i mörkret.”

“Ta det lite försiktigare då! Så himla mörkt är det inte, det är ju för sjutton fullmån!”

Den yngre flickan suckade och blickade drömmande upp mot den gnistrande, molnfria kvällshimlen...

“Ja... Fullmånesnatt... Romansens natt... En natt av ljuva drömmar, kärlek och rosenskimrande äventyr...”

“En natt av blunder och fadäs!” Lillias faster var nervös och irriterad. “Sluta upp med dina drömmarier och kila fram och titta efter vad de håller på med. Det är tillräckligt med svärmerier i stugan där - du behöver inte hjälpa dem på traven!”

“Jag fattar inte varför det är så viktigt! Varför måste vi vara här ute mitt i natten och tjuvtitta på andra? De verkar ha det trevligt – varför kan de inte få ha det...?”

“Vad!? Var har din uppfostran och utbildning tagit vägen flicka!? Damen här i stugan råkar vara en Dotter - kan du inte förstå det? De får inte hålla på som hon gör...! Om inte Döttrarna höll på sin kyskhet skulle hela riket falla i omoral och förfall!”

“Det där kan jag inte tro på... Jag tyck...”

“Nu håller du tyst och smyger fram och kikar in! Den flickan har allt! Har du sett hur hon ser ut? Finns det någon vackrare flicka i hela Gallilia? Hon ska inte kunna komma undan med vad som helst!”

“Men...”

“Tyst! Inget mer! Fram med dig!” Kvinnan knuffade iväg Lillia som långsamt började röra sig fram mot stugan.

Vacker..., tänkte hon. Visst var flickan i stugan vacker - men... inte skulle hon vilja byta med henne, en Dotter. Vad är det för mening med att vara vacker om kärleken undanhålls en? Vad är det för mening med livet?

Hon var femton år och hade ännu bara drömt om himlastormande kärleksdramer. Men det var underbara drömmar! Drömmar om ljusa nätter och vackra män, drömmar om snabba hästar och stiliga män, drömmar om ståtliga palats och resliga män... Drömmar om män...

Lillia fortsatte fram mot stugan - om inte för att tillfredsställa sin faster, så för att tillfredsställa sin egen nyfikenhet.

Hon kom fram och kikade försiktigt in genom fönstret. Hon stelnade till, kinderna blev röda och ögonen stora. Hon stod kvar så några sekunder och bevittnade scenen där innanför. Så föll hon ner på knä och kippade efter andan. Vilken syn, vilken underbart vacker man!

“Nå!?” frågade fastern när Lillia lugnat ner sig och smugit sig ut i buskarna igen. “Vad var det du såg?”

Lillia som var lite generad över sin egen reaktion svarade lite blygt:

“De... de älskade, faster.”

“Jag trodde väl det. Det kunde jag nästan lista mig till av ditt barnsliga beteende.”

Flickan kunde inte hejda sig...

“Men faster! Han är så vacker! Vem tror du han kan vara? Jag har aldrig sett honom förut. Han kan inte vara från Gallilia...”

“Bry dig inte om det du flicka lilla. Fortsätt drömma du bara!”

“Men... Jag...”

Lillia tystnade och funderade som så många gånger förut på hur livet skulle ha tett sig om hennes mor och far hade fått leva förbi den epidemi som tagit deras liv tio år tidigare.

Och som så många gånger förut grumlades hennes blick då ett par tysta tårar trillade ner för hennes söta kinder...

Millennium skriven av Ola Magnusson, 1995-1996

SCARY

Of course, Jeff knew what to do.

"Where would be the best place to find something old?" he asked rhetorically, "why, a very very old house, that's where!" He smiled the way he usually does when he thinks he is being extra clever, grabbed his bike and jumped on. "And I know just the place." He was off.

Quickly getting on my own bike, I still had to work to catch up with him. It always turned out this way! Every time I had an idea or a plan, he turned it around and made it his own. What made it even worse was that it always seemed to turn out better or more fun his way than any way I would have done it. Still, I often felt oddly left out. This was after all my school project, and I wanted it to stay that way.

"Jeff!" I shouted after him. He slowed down a bit to let me get within shouting distance. "What are you up to? Where are we going?"

"Why, to the haunted house on Ridgemoore of course," he screamed back.

Oh no, I thought. That was the local ruin, and it probably was one of the oldest - if not the oldest - houses in our town. It had been abandoned and nailed shut for as long as anybody could remember, and it was the subject of more ghost stories than any old house had a right to be. I did not want to go there, especially not inside! But of course, I couldn't act scared in front of all-mighty brave Jeff. "Cool!" was all I managed to get out.

The Ridgemoore ruin lay at the end of Ridgemoore lane, past the old Baptist church, out in the boons - the whole neighborhood was spooky. Nobody cared for it anymore and the house, as well as its surroundings, were run down. When we arrived it was already dark, except for the moonlight that now only seemed to heighten the eeriness of the scenery.

After jumping over the stone wall that surrounded the building, we contemplated what our next move should be. Seeing that a window close to the ground had a couple of boards missing, we

decided to get in that way. It was a cellar window, which didn't make me feel any better.

Walking toward the house I had a creepy feeling in the pit of my stomach – almost like a foreboding. We shouldn't be doing this. This was bad!

We were both of us small enough to fit through the hole left by the missing boards, so after Jeff had gotten his flash light out of his backpack we were slipping inside the house, Jeff first of course.

"I'm not sure about this," I said as I followed him slowly through the junk piled on the floor of a dark cellar room. "We shouldn't be doing this!"

"Sissy," he threw back at me over his shoulder and kept going. "Just look at all this stuff! There must be hundreds of things for you to choose from, and all of it must be older than hell."

I followed the light from his flashlight, and could see what he was talking about. There were things lying around that seemed like they should have been removed from the house ages ago. Nice things! Jeff started picking things up and stuffing them in his backpack – an old book, a scarf of some sort, what looked like a thick silver bracelet, a picture frame with an ancient family picture...

Suddenly he stopped. In fact, he seemed to freeze. He stared straight ahead, though the flashlight was pointing to the floor.

"Jeff...?"

Then I felt it too! It was a feeling without obvious source, although its intent was all too clear – to scare me senseless! My body suddenly felt out of control. My breathing had stopped - my eyes were wide open and the hairs on my arms were standing on end. And I didn't know why!

A few seconds went by that felt like hours - neither Jeff nor I moved. All was quiet. I could hear the wind behind us through the open window, almost like a low whistling. The feeling didn't go away. It was utter dread! I could clearly sense a presence - or several. It felt like all around me were beings, ghosts, demons,

something... watching me, waiting to grab hold of me, kill me, molest me and without any doubt whatsoever scare me until I was dead, dead, dead!

And then I thought I died, or maybe I wished I did. A loud banging noise came from behind us, followed by more. Four, five, six loud bangs before I dared, or could, move my head around. The window was nailed shut, the missing boards were back - our way out was blocked!

Screaming! I turned around and realized that Jeff's mouth and legs were back in his control, or at least in his lower brainstem's control. He was running blindly, screaming worse than I had ever heard anybody scream, still holding the picture frame. And of course I followed, not screaming but somehow wishing I could - my vocal cords seemed like they were stunned.

In the corner of my eyes I could see movement. I glanced to the sides but could not make out what it was. It didn't seem to be figures or even objects that were moving, it was more like reality folded in its seams.

Then Jeff was gone! I realized where to when I saw the big hole in the floor and the shattered picture frame in front of it - the rotted wood had let go...

Looking down I couldn't see a thing. His flashlight must have broken - it was utterly dark. "Jeff?" I managed to get out through tight, clenched, lips - it sounded like a bird's chirp. "Jeff?" I tried again, "are..."

Then it was back - the feeling, the presence, the stopping of my heart! The world seemed to swim all around me. It fluctuated in and out of focus. Was I fainting? I wished...

Then, a voice - or was it a voice? I couldn't tell what was real any more. Maybe I was imagining things, maybe there really was a voice, maybe I was dreaming, maybe I was not... It sure didn't feel that way right now. Even though I felt myself slipping into a haze, it felt oh so real. The voice seemed to resonate in the room, in my ears, in my head - "Mansion items will not be removed from grounds! Property will not part from the house!"

And I suddenly knew, I just knew, that taking something away from this house would be a very very bad idea... It would, in a fashion, cripple the structure of the building, and I understood that the house wouldn't have it – that it would prevent this by any means.

I looked at my hands as if to make sure I hadn't picked anything up. I felt like I wanted to wipe the dust from my clothes to make sure I didn't bring any dirt with me out - if I ever got out. Instead, I turned and ran. I ran like I never ran before, with no plan and no direction.

Things were definitely moving around now. Hallways and rooms appeared where a moment before there had been a wall. Looking behind me at one point I saw the house compressed to a point, shifting relentlessly, like a reality store room – lining up new doors, stairs and even whole floors to throw in or out of the void.

Suddenly I could scream, and I screamed!

I don't know for how long I was running. And I don't know how I found my way out. But all of a sudden I found myself on my bike, pedaling like crazy, still screaming my throat sore.

I calmed down enough to stop screaming and noticed the surroundings. I was past the church, could even see some lights up ahead around the corner. My world was back - my real world was back - my world that had always been real until today was back!

My knees hurt from bruises and my pants and shirt were torn. My throat hurt from screaming, my head felt heavy and my brain felt oddly warm.

My senses were coming back, but it would take until parking the bike by my house before realizing that what had tickled my calf had not been a leaf, but a worn, edges torn, mid 19th century family portrait.

Written by Ola Magnusson, February 9-11, 2003

SAD

When Matt finally arrived at the village he was at first shocked. Under the current circumstances maybe he should have expected it, but the mess and disorganization still caught him off guard. A small African village like Kikwit is never as neat as a small European town, but its state today was a lot worse than usual.

In the air was a sense of restrained panic. This was understandable – Matt had the same feeling himself. He wanted to turn around, to leave this place - to flee away to safety. Still he had to find Sarah, and he wouldn't let his fears take charge over his mind.

The village was very small, and Matt had no trouble finding the temporary hospital area set up by the WHO. There were five large green military style tents, grouped together in a ring.

Matt stopped the jeep and ran into the first of the tents. Looking around quickly he couldn't see Sarah. "Watoto?" he shouted to one of the busy nurses.

The nurse looked at Matt and stopped for a second, "huko" she said and pointed toward one of the other tents. The children were over there.

Entering that tent, Matt had to shield his emotions. Kids were lying here - dying here - in these narrow, rugged beds.

"Mzungu mtoto?" All he managed was a low whisper and nobody noticed him. It didn't matter - he had already seen Sarah.

She was lying in one of the beds along the far wall, looking very out of place being so white and so pale among all the other children. She was awake, trying to get the attention of the closest nurse. She wasn't succeeding. Her tiny, hoarse voice could not be heard over the racket. She was crying...

Matt walked up to her and looked at her. She was little for her seven years, but now she looked even smaller. Her eyes were red and sunken in. To think it was only little more than a day since they had been home together, with no idea of the awfulness to come. She looked like she'd been sick for ages.

Maybe it was fatigue from the sickness, maybe the effects of the medicine, or maybe just the confusion of the place – it took her a few seconds to recognize him.

“Daddy?” she whispered... Tears were now streaming down her cheeks, mixing with blood, “daddy! I want to go home!”

Matt’s heart broke and he lifted her up to keep her from seeing his own tears that he no longer could hold. “I know... I know, baby, I know... We will go home. Everything will be alright!”

He knew it must be his imagination, but she felt like she had lost half her weight – sobbing on his shoulder she felt so light...

The sheet she was wrapped in was red from blood. He didn’t know if it was just her blood and maybe he didn’t want to know. He wasn’t thinking clearly – he felt lightheaded, almost ready to faint. He knew he wanted to take her away from there - from that dirty tent, from those other sick children and busy nurses. But he didn’t know where to go, he didn’t know what to do, he didn’t know how to save his own child.

“Wewe!” someone shouted from behind when he took a few steps away from the bed. Of course he knew he wasn’t supposed to take Sarah away from the hospital, he knew that he was doing something wrong, he knew it was bad for him to even be there, exposing himself.

He spun around, in his frustration forgetting his Swahili, “I need to get out... we need to get out!” The black nurse was eyeing him harshly. He felt so powerless, even defeated. “Please...?” he pleaded as he kept walking backwards.

“Maabade, alisaidia,” she shouted toward a man walking by the door. The man took one look at the scene and realized what was going on - he started towards Matt and Sarah.

With sweat running down his forehead, Matt dashed for the opposite door. Dehydrated as he was, the door seemed just a square of brilliant light, but he knew it was the way out. Out of the tent he was blinded by the sun, but kept at it, racing over the grass like a drunkard.

Halfway to his car he tripped over a tuft in the grass, but had enough awareness and balance to spin around and take the fall for Sarah. Sarah fell to the side as Matt tumbled a few feet further down the slight incline in the hill.

Still half-blinded, Matt sat up and squinted at his surroundings. He saw the nurse and the big black man. The nurse had picked Sarah up and was picking dirt from her face. The man was staring at Matt.

“Please...” said Matt again. He started to rise, but he was dizzy and couldn’t really focus. He stumbled to his knees. With what strength he had left he stood up and started towards Sarah.

Oh, he was tired. He wanted this to be over, he wanted to be home in his bed, he would have given anything just to be able to lie down and sleep. It felt like a world of weight on his shoulders. Every step he took required an enormous effort - a strength that he really didn’t have. The world was wavering before his eyes, and he again lost his balance and tripped forward. With arms outstretched his limp body fell inches from the nurse’s feet. Matt had passed out.

Of course he had been through a lot. Of course the events that he had been through would tire any man. Of course he had the right to be completely and utterly exhausted. But what he hadn’t realized was that it wasn’t his ventures that made him fatigued. It wasn’t just the African heat that made him wet from sweat. It wasn’t the flying dust that caused the itching in his throat. And it wasn’t someone else’s blood that was oozing from his nose and eyes – it was his own.

Matt had gotten exposed. Matt was sick.

Written by Ola Magnusson, February 24 – March 4, 2003

EN BARNDOMS- UPPLEVELSE

När jag tänker tillbaks och minns somrarna som barn, tycker jag att de var soligare, längre och roligare. Det var även den här.

Det var sommaren 1978; jag var sju år, hade sommarlov efter mitt första år i skolan och hade säkert haft utsvängda jeans om jag inte haft shorts. Det är en sommar som jag kommer ihåg särskilt bra, eftersom det var sista året vi bodde i Skåne. Ett halvår senare skulle jag fortsätta andra klass i Margretelund.

Vi bodde i Skånes Viby, en liten by utanför Kristianstad, och jag hade inte långt till allt kul världen kunde erbjuda. I skolan hade jag fått flera nya vänner; mina tre bästa kompisar hette Magnus. En Magnus var särskilt den jag lyckades dra med mig på mina galna äventyr, och han var också med på det här.

Ett par dagar innan hade min familj och jag varit på utflykt. Vi hade åkt till Ivön, en liten ö i en liten Ivö-sjö. Det som mer än något annat fångade mitt intresse var färjan ut till sjön. Man kunde till och med ta med bilen! Jag hade aldrig sett nåt liknande.

Jag fick så en dag idén att cykla dit och titta lite närmare på färjan, på ön och på kiosken vid färjeläget. Om jag frågade mamma och pappa visste jag att jag aldrig skulle få, så istället frågade jag Magnus. Han tyckte visst att det var en bra idé och följde gärna med själv. Mamma och pappa fick istället bidra med femtio kronor, kleptoman som jag var.

Vi satte iväg. Det var långt dit och tog därför flera timmar. Magnus, som inte hade varit där, började tvivla på idén och ville flera gånger vända hem. Jag stred för saken, och övertygade både honom och mig själv att det inte var så långt kvar.

Sent omsider kom vi också fram och tog färjan över till ön. På något sätt kändes det inte lika kul som det hade verkat. Det kanske var för att det nu gick upp för oss att vi faktiskt var tvungna att ta oss hem också. Därför stannade vi bara några minuter innan vi började cykla hem.

Jag vet inte varför vi inte ringde hem. Det kan bero på att vi inte kunde telefonnumren, men antagligen ville vi hinna hem innan någon upptäckte att vi var borta. Eller så kom vi helt enkelt

inte på tanken, jag hade heller inte en tanke på att våra föräldrar kunde vara oroliga.

Innan vi tog avsked från färjan så försummade vi dock inte att göra oss av med pengarna. Jag köpte godis och en nyckelring-skniv som jag tyckte var mycket fin. Godiset åt vi upp på färjan till land, kniven gav jag åt Magnus. Förvånad tog han emot den och undrade varför jag gav bort en så fin sak. Jag förklarade att mamma och pappa skulle förstå vart de försvunna pengarna hade tagit vägen om de såg mig med den. Jag kunde väl få leka med den hemma hos honom istället då och då?

Väl på hemväg dröjde det inte länge innan det började mörkna. Det påminde oss om att det höll på att bli sent. För min del innebar det mest att jag fick en idé om ett nytt äventyr. Jag visste att det låg ett naturskönt värdshus en bit fram och frågade Magnus om han hade lust att hyra ett rum och sova över där, i väntan på morgondagens ljus och förnyade krafter. Det slog mig aldrig att det kunde behövas mer pengar än de få kronor jag hade kvar. Som tur var (?), var Magnus ett steg förnuftigare än jag och insisterade på att vi skulle fortsätta hem.

Vi kom hem så sent att vi borde ha varit i säng för länge sen, och vi märkte att det inte gick att låtsas som ingenting. Vi kom först hem till mig, där mina föräldrar gav mig skäll. De undrade så klart om vi inte förstod hur oroliga de hade varit. De hade ringt runt till alla kompisar och till och med funderat på att ringa polisen. Magnus föräldrar var lika oroliga de, sade de.

Innan Magnus cyklade hem frågade de honom om jag hade haft några pengar med mig på resan. Vilket sätt! Vad oförsäamt fegt att fråga Magnus, han som var så snäll kunde inte ljuga. Jag vet inte vad han svarade. Fäktande med armarna och skrikande att han inte skulle säga något, sprang jag och gömde mig på baksidan. Det gick inte upp för mig förrän långt senare att jag hade gjort bort mig, antagligen hade inte Magnus behövt svara på frågan.

Mamma och pappa hämtade mig snyftande och vi gick in i huset. De var inte så jättearga när allt kom omkring och jag fick gå och lägga mig. Nästa dag var allt nästan som vanligt.

Den lilla motgången fick mig dock att lugna mig åtminstone ett par dar innan jag gav mig ut på nästa bus-äventyr.

Skriven av Ola Magnusson, October 18, 1994

SVENSKA SPRÅKETS HISTORIA

SPRÅKETS BETYDELSE

I Sverige talar vi svenska. I mycket är det vårt språk som håller oss samman som ett folk. Om folk talade olika språk i olika delar av vårt land, så skulle vi betrakta oss som olika varandra, vilket också är fallet i flera länder, t.ex. Spanien. Spanien är också en förhållandevis sen ihopslagning av olika mindre länder.

Sverige har i stort sett varit enat i ungefär ett tusen år, språkligt sett ännu längre. Detta dock bortsett från vissa delar. Skåne, Halland och Blekinge var danskt område fram till 1658, då Sverige övertog dem i samband med freden i Roskilde. Där talade folket danska, vilket ogillades av den svenska statsmakten. Det infördes massiva restriktioner mot danska, bl.a. i skolorna, vilket medförde att folket där snart pratade svenska. Detta har medfört att vi i dag ser dessa områden som helt svenska. Samma sak gäller med de landskap som förut mest tillhörde Norge.

Om samma sak skett i de områden som tillhörde Sverige under stormaktstiden - vilket säkert skulle ha skett om vi hade ägt dem lite längre -, skulle vi kanske idag se Estland, Lettland och delar av tyska Pommern som förlorade svenska områden. Detta skulle i så fall möjligen leda till en önskan att återfå våra svensktalande områden, och vi skulle bättre förstå vad som t.ex. händer i Bosnien idag.

Förutom att binda samman folket, är språket en viktig del i vad som präglar vår kultur. Ett språk bildar grunden till hur människor ser på verkligheten. Olika språk innebär olika tankegångar, där både grammatiken och ordförrådet spelar roller. En del forskare säger t.o.m. att språket är en förutsättning för tänkandet. Utan att kunna uttrycka vissa saker språkligt, skulle vi inte ha förutsättningar för att kunna tänka i de banorna. Detta har t.ex. George Orwell tagit fasta på i sin bok 1984. Där låter han statsmakten uppfinna ett nytt, rationaliserat, idealt språk. För att undvika opinion mot makten, så finns det inga ord för att uttrycka ogillande och hat. Detta skulle utesluta konspirationer, eftersom

folk saknar förutsättningar att tänka såna tankar, och dessutom är oförmögna att dela med sig av dem till andra.

Jag tror visserligen inte att människans tankar fungerar så, men lite sanning i argumentationen ser jag dock. Om ett folk har t.ex. ett aggressivt språk, blir människorna mer aggressiva till sinnes. Jag tror t.ex. inte att Hitler skulle ha haft samma förutsättningar utan tyskan. Att Frankrike har varit, och fortfarande är, stilbildande inom konst och mode, har nog lite att göra med det vackra språket.

SPRÅKETS UPPKOMST OCH FÖRÄNDRING

Det finns olika teorier om hur språket har uppkommit. Människornas "samhällen" under stenålderns jägar- och samlartid krävde ett språk. För att kunna samarbeta och planera jakten, var människorna tvungna att kommunicera med varandra. En del forskare tror att språket utvecklades från samarbetet, vilket förutsätter att samarbetet kom före språket. Andra anser som troligast att språket förekom "samhället", utvecklat från sång och musik. Troligast är väl en kombination av teorierna; en gradvis framväxt av ett språk och samarbete.

När språket en gång uppkommit, slutade det aldrig att utvecklas. När människorna förökade sig och spred ut sig på allt större områden, tog de språket med sig och förändrade det efter deras nya behov. Människor som aldrig eller sällan kom i kontakt med varandra utvecklade sålunda med tiden helt skilda språk. Också i områden med relativ närhet mellan folken uppstod lokala varianter av samma grundspråk, och människorna kunde efter många generationer inte förstå varandra.

Att språket förändras råder inga tvivel om; men varför? Först på senare tid har språket analyserats och bestämts, i t.ex. ordböcker. Detta kommer, tror jag, innebära att språket inte ändras i samma takt som fallet varit förut. Då fanns inget standardiserat sätt att skriva ett ord, de flesta människor kunde ju inte ens läsa. Ett förändrat uttal av ett ord kunde därför spridas utan vidare,

och till slut uttalade alla människor ordet annorlunda. Samma sak med grammatiken. T.ex. influenser från andra språk kunde få ett språk att hoppa över grammatiska regler, och utveckla nya.

Nya ord tas hela tiden upp i språkens ordförråd. Det kan vara helt nya ord, eller ord från andra språk. Ords betydelse kan förändras från en generation till en annan.

SPRÅKSLÄKTSKAP

Idag finns det ca 6000 språk på jorden. De blir dock med rask takt färre och färre. Dagens moderna masskultur innebär att en tyngdpunkt läggs på vissa stora kulturer och språk, vilket innebär att små språk undertrycks. Många av de språk som idag endast talas av några hundra personer kommer inom ett par generationer att vara utdöda. Det finns redan exempel på sådana språk; både sådana som är försvunna helt och sådana, vilka är mer eller mindre teoretiskt dokumenterade.

De flesta språk tillhör större eller mindre språkfamiljer. De i språkfamiljerna ingående språken är språk som på vissa grundläggande detaljer är besläktade med varandra.

Den helt dominerande språkfamiljen i Europa är den indoeuropeiska. De få undantagen som finns är finska, estniska, samiska och ungerska, vilka alla tre tillhör samma familj, den finsk-ugriska. Turkiskan tillhör den turkiska språkfamiljen. Baskiskan är ett språk ställt helt för sig självt, utan kända släktskap med andra språk. Dessutom finns de minoritetsspråk som talas av bl.a. invandrare.

De indoeuropeiska språken har sina ursprung i de folk som översvämmade Europa och Mellanöstern årtusendena före vår tideräkning. Det råder delade meningar om det indoeuropeiska urfolkets ursprung. De flesta anser att det var ett boskapsköttande ryttarfolk från stäpperna norr om Svarta- och Kaspiska havet. Studerar man orden i de olika indoeuropeiska språken, så kan man dra slutsatsen att indoeuropeerna kom från ett område

med bokträd i skogarna och lax i floderna. Dessutom inser man att hästar, sköldar och vagnar varit viktiga inslag i vardagen.

SVENSKA SPRÅKETS HISTORISKA INDELNING

Svenskan tillhör alltså en gren av det indoeuropeiska språket, och är således släkt med bl.a. italienska och grekiska, men även persiska och ryska. Svenskan är ett av de germanska språken. Den germanska grenen av den indoeuropeiska språkfamiljen är ett resultat av en tidig uppdelning av folk över Europa.

Germanerna var det folk som kom att befolka Nordeuropa. Vid tiden för romarriket var germanerna det krigiska, barbariska folkslag, vilka romarna var tvungna att bygga gränsfortifikationer mot. Mot slutet av romarriket invaderades det av germanska stammar; denna tid kallas för folkvandringstiden. Germanernas härjningar blev för mycket för det västromerska riket, vilket kollapsade. Detta var i sig ursprunget till vårt Europas utveckling mot en modernare värld.

Vid tiden för folkvandringen hade germanskan i sig redan splittrats upp i tre grenar. Den västgermanska dialekten gav upphov till tyskan, engelskan m.fl., den nordgermanska dialekten, urnordiskan, blev till de nordiska språken. De östgermanska dialekterna var de gotiska språken, vilka dog ut fullständigt på 1600-talet.

Urnordiskan brukar dateras från de äldsta bevarade runorna, omkring 300 e.Kr. Språket grenades under vikingatiden ytterligare, och blev till urnationalspråken svenska, norska och danska. Detta dateras traditionellt från vikingatidens början, ca 800 e.Kr.

Detta första "svenska" språk kallas för runsvenskan, då det är det språk som återfinns på de flesta runstenar. Denna språkperiod slutar med vår äldsta bevarade handskrift, skriven med latinska bokstäver: den äldre Västgötalagen, skriven omkring 1225.

Den nya period som börjar i och med det latinska alfabetet kallas fornsvenskan.

I och med reformationen beordrade Gustav Vasa att Nya Testamentet skulle översättas till svenska. Den standardisering och särpräglighet det innebar får utgöra nästa milstolpe i språkets historia. Nya Testamentet gavs ut 1526, vilket alltså markerar början för nysvenskan, uppdelad på den äldre och den yngre varianten.

Gränsen mellan äldre- och yngre nysvenskan markeras av den första utgivningen av veckotidskriften *Then Swänska Argus* 1732. Början av 1700-talet präglades av en ny anda, upplysningen. Den innebar innovationer på många områden, bl.a. på litteratursidan. I och med tidningsutgivning, fick en allt bredare folkmassa tillgång till nyskrivet material, och det är detta som är grunden till 1732 som ett gränssår.

Den yngre nysvenskan varar sen i stort sett fram till vårt århundrade. Man brukar kalla den svenska som skrivits och talats under 1900-talet för nusvenska.

En sammanfattning av språkets indelning ser ut så här:

Indoeuropeiska	
Urgermanska	
Urnordiska	ca. 300 - 800
Runsvenska	ca. 800 - 1225
Fornsvenska	1225 - 1526
Äldre Nysvenska	1526 - 1732
Yngre Nysvenska	1732 - ca. 1900
Nusvenska	1900-talet

Dessa årtal får inte ses som tidpunkter för dramatiska förändringar i språket. De är bara hållpunkter för en kontinuerlig förändring, vilka i vissa fall manifesteras av bevarade skrifter.

URNORDISKA (ca 300-800)

Urnordiskan är det första språk som vi har handgripliga bevis för hur det kan ha sett ut. De runor som härrör från denna tid är relativt få, ca 200 st, men lämnar ändå vissa fakta.

Runorna i sig tror man härrör från tiden runt Kristi födelse. Efter kontakt med romare eller greker och deras skrift, utvecklades ett runalfabet på 24 bokstäver. Eftersom nordborna inte hade tillgång till Sydeuropas pergament eller papyrus, var de tvungna att rista in sina runor i trä, metall eller sten. Detta ledde till det "kantiga" utseende runorna fick. Själva ordet bokstav härstammar från att man "tecknade" stavarna i bokträ.

Genom att jämföra runinskrifterna från Norge, Sverige och Danmark, kan man dra slutsatsen att det talades i stort samma språk i hela Skandinavien. Hur detta språk talades och lät vet vi dock mycket lite om.

I urnordiskan fanns två olika r-ljud, vilka skrevs med olika runor. Vid omskrivning med latinska tecken använder man **r** och **R**.

Ett exempel (från Gallehushornet):

ek hlewagastiR holtijaR horna tawido
jag Lägäst från Holt gjorde hornet

Urnordiskan genomgick stora språkliga förändringar under seklerna. En viktig förändring som skedde under senare delen av perioden kallas **i-omljudet**, vilket satt spår i alla germanska språk. Det var upphovet till många av våra oregelbundna pluralformer. T.ex. **bokir**, vilket först blev **bökir**, sen **bökr**, och tillslut **böcker**.

RUNSVENSKA (ca 800-1225)

Under vikingatiden tog kungarikena Danmark, Norge och Sverige allt mer form. Det innebar att urnordiskan kom att utvecklas i olika riktningar i de olika länderna. Vi kan nu börja tala om det första riktigt svenska språket. Likheten mellan språken var dock fortfarande mycket större än vad den är idag.

Runskriften genomgick en förändring. Antalet runor reducerades från 24 till 16 st. Det innebar att flera runor fick stå för olika ljud. T.ex. *A* kunde också stå för *Ä*. Det är från den här tiden de flesta runstenar härstammar, ca 2500 st, från framförallt 1000- och 1100-talen.

Ett exempel (från Stenkvistastenen):

helki auk frau kai R auk þorkautr raistu merki si Run at þiupmunt faþur sin
Helge och Fröger och Torgöt reste minnesmärken runtäckta åt Tjudmund fader sin

Man ser att diftongerna *AU* och *AI* fortfarande fanns. De förenklades senare till *Ö* (även diftongen *ÖY* blev *Ö*), respektive *E*. Det obetonade ordet *auk* blev dock *ok*. Diftongerna lever fortfarande kvar i vissa dialekter.

Under denna tid introducerades kristendomen i Sverige. Det ledde till att ordförrådet utökades med latinska ord, ex: *advent*, *altare*, *kloster*; grekiska ord: *biskop*, *kyrka*. Ett ökat handelsutbyte ledde också till att flera latinska ord introducerades, ex: *marknad*, *köpa*, *vin* och *öre*.

FORNSVENSKA (1225-1526)

Nu uppstår den första svenska litteraturen. Det latinska alfabetet har ersatt runorna som skriftspråk. Det mesta som skrevs, skrevs dessutom på latin, eftersom det var kyrkans språk och kyrkan vid den här tiden var världens kulturella centra. Det skrevs dock vissa texter på svenska, bl.a. landskapslagarna och olika krönikor.

Ett exempel (från äldre Västgöotalagen):

**Varpær lekæri barpær, þæt skal e ugilt varæ. Varpær lekari
sargapær, þen sum mæþ gighu gangar æller mæþ fiþlu far æller bambu,
þa skal kvighu taka otamæ ok flytiæ up a bæsing.**

Blir en spelman slagen, skall det alltid vara ostraffat. Blir en spelman
sårad, en sådan som går med giga eller fiol eller trumma,
då skall man ta en otämjd kviga och föra upp på tingshögen.

Fornsvenskan, liksom urnordiskan och runsvenskan, var rikt på böjningsändelser. Substantiv och adjektiv hade kasusböjning, likt tyskan idag. Verben böjdes efter person, pluralformen försvann inte från skriftspråket förrän på 1900-talet. Till uttalsändringarna hör att **g**, **k** och **sk** förmjukades framför främre vokaler till dagens uttal. Danskan genomgick inte den förändringen, vilket är orsaken till t.ex. deras uttal av **Köpenhamn**, **København**!

Fornsvenskan förändrades mycket tack vare det tyska inflytandet i Sverige under medeltiden. Det talades lika mycket tyska i städerna som svenska då tysktrycket var som störst. Unionen med Danmark innebar att svenskan skrevs mycket på "danska". Eftersom många skrivare inte behärskade språket fullt ut blev t.ex. böjningssystemet förenklat.

Ordförrådet utökades kraftigt med tyska ord, främst ord från tyska borgerskapets verksamheter; handel, hantverk och bergbruk. Ex: **borgmästare**, **stad**, **jungfru**, **riddare**, **köpa**, **räkna**,

skräddare, mynt. Även många prefix, suffix och ändelser kommer från tyskan.

Vid 1400-talets slut hade språket ändrats radikalt från 1200-talet.

Ett exempel (från Arboga stads tänkebok):

**Torkil Person, Larins Olfson ok Magnus Byørnson witnado ok tygado
ath Pædhar Karson kallade Magnus Smid en skøkenson mer
æn fyra resor.**

Torkil Person, Larins Olfson och Magnus Bjørnson vittnade och intygade
att Pædhar Karson kallade Magnus Smed en skökoson mer
än fyra gånger.

ÄLDRE NYSVENSKA (1526-1732)

Nu formades den svenska nationen, blev stormakt på 1600-talet för att på 1700-talet förlora svenskområdena och på nytt bli en liten nation. För att frigöra svenskan från danskan och skapa ett genuint svenskt skriftspråk ersattes de danska bokstäverna för *Å* och *Ö* av de svenska. Reformationen innebar att skiften frigjordes mer och mer från latinet, till förmån för vårt svenska folkspråk; bl.a. skrevs gudstjänster nu på svenska.

År 1495 hade boktryckarkonsten slagit igenom och den första boken på svenska trycktes. Det var en revolution för språket; böcker kunde nu spridas i massupplagor och lästes av allt fler. Boktryckarkonsten var en förutsättning för ett stabilt skriftspråk. 1526 gavs Nya Testamentet ut på svenska, och 1541 var hela Bibeln klar. Samma texter och formuleringar lästes av olika människor över hela vårt land.

Ett exempel (från Gustav Vasas bibel):

**Thet begaff sigh j then tijdhen, at aff Keysar Augusto vthgick itt bodh,
at all werlden skulle beskattas.**

**Och thenna beskatning war then första, och skeedde vnder then
Höfdingen offuer Syrien, Kyrenio.**

Och the gingo alle hwar vthi sin stadh, til at läta beskatta sigh.

Ännu på 1600-talet hade dock inte skriftspråket blivit så stabilt, att man inte ofta kan spåra lokala uttalsskillnader i brev o.dyl.

Bibelöversättarna var påverkade av tyskan i Luthers bibelöversättning, men framförallt de svenska trupperna i Europa tog hem tyska lånord. Ex: *fanjunkare, fänrik, manskap, marsch, trupp, främling, kusk, överrumpla*.

Från och med 1600-talet blev Frankrike en trendsättare både kulturellt och politiskt. Några exempel på lånord från franskan: *mustasch, parfym, peruk, choklad, karamell, ambassad, ammunition, kanon, kompani*.

YNGRE NYSVENSKA (1732-ca 1900)

Nu hade läskunnigheten ökat starkt i Sverige, framförallt bland borgerskapet. Det var förutsättningen för den ökade bok- och tidningsutgivningen som nu tog fart. Den mest kända tidskriften, vilken utgör brytningen mellan äldre- och yngre nysvenska, är Then Swänska Argus, vars första nummer kom ut i december 1732. Den avvek märkbart från tidigare litteratur genom sitt lediga språk och kåserande innehåll.

Ett exempel (av Olof Dalin, från Then Swänska Argus):

Jag känner en Fru, som aldeles skiämmer bort sin Dotter. (Dock, min Läsare, wi känna wäl mer än En.) Stackars Flicka, det gör mig ondt om henne, ty hon är af Naturen så Täck, så Liufig, så Snäll och så Hurtig, som trotz någon af sina likar; Men igenom Gummans twång, Wårdslöshet och Dårskap, är hon nu, det arma Barnet, så Obehagelig, så Fiällig, så Dum och så Ömkelig...

(Olof Dalin syftar här på svenskarna och deras språk, vilket han anser har blivit "nedsmutsat" av utländskt inflytande)

Olof Dalins avsmak för främst det franska inflytandet kan man kanske förstå om man läser t.ex. detta stycke om ett samtal av amiral Carl Tersmeden:

De continuerade med ett sådant empressement, att jag säkert trodde, att de påtagit sig obliger mig komma på masqueraden, varföre jag gjorde 1000 difficulteter, som mera uppretade deras inqueitude, till dess jag profiterade av momenten att förskaffa mig varderas tendra embrassement.

Språket började nu mer och mer både låta och se ut som det gör idag.

Ofta var skriftspråkets meningsbyggnad tung och invecklad, som i detta utdrag av Aftonbladets första nummer 1830:

Angående jernstillverkningen har nyligen från Ryssland blifvit meddelad underrättelse om en upptäckt, hvilken, om den skulle befinnas hvila på sakkännedom och enlig med rätta förhållandet, utan tvifvel kommer att medföra en väsentlig nytta för den Svenska jernhandteringen i allmänhet, och för besparingen af våra skogar i synnerhet.

(om en ny smältmetod)

År 1786 grundar Gustav III efter franskt mönster den Svenska Akademien, för vård av det svenska språket. Akademien standardiserade grammatik och stavning. Många utländska ord försvenskades, ex: *adieu-adjö*, *banque-bank*; detta väckte motstånd och debatt.

Det franska inflytandet över svenskan intensifierades under 1700-talet. Vi fick många nya ord inom samma områden som tidigare, ex: *dramatik*, *roman*, *aktör*, *applådera*, *konsert*, *pjäs*, *kostym*, *frisyr*, *kasern*.

Den industriella revolutionen ledde till att engelskan blev det mest inflytelserika språket över svenskan under 1800-talet. Ex: *check*, *export*, *jobb*, *strejk*, *bandy*, *biff*, *kex*, *lunch*, *paj*, *slips*.

1900-TALET'S NUSVENSKA

Ett steg mot en minskad klyfta mellan tal- och skriftspråk tog August Strindberg med sin bok *Röda Rummet* 1879. Han bidrog därmed till utvecklingen mot en modernare, mer ledig prosa.

Denna utveckling kom att karakterisera 1900-talets språkförändringar.

Radio, och senare även televisionen, har bidragit till att tal-språket mer och mer har anpassat sig efter skriftspråket. Det språk som lyssnarna fick höra var färgat av manuskripten, vilka lästes av radio- och tv-talarna.

En mycket omstridd stavningsreform skedde 1906. Då försvann de tidigare **v**-ljuden och ersattes alla av **v**. Tidigare hade de olika formerna, **f** (*af, blef*), **fv** (*hufvudstad, äfven*) och **hv** (*hvarje, hvardera*), varit alla skolelevers mardröm. **-dt** skrevs nu **-tt**; *godt* och *födt* blev *gott* och *fött*.

Pluralformen **-arne** i bestämd form plural försvann ur skriftspråket. Verbens pluralformer, vilka hade försvunnit ur tal-språket redan under 1600-talet, försvann - dock inte utan konflikter - från skriftspråket. Också själva meningsbyggnaden har förenklats successivt under hela 1900-talet.

Under 1900-talet, främst efter andra världskriget, är det engelskan som har bidragit med flest ord till svenskans ordförråd. Ex: *container, jeep, lift, skoter, jeans, jumper, nylon, overall, shorts, juice, ketchup*. Många av lånen är s.k. översättningslån, ex: *kofångare (cow-catcher), korsord (cross-word), svartlista (blacklist), överlappa (overlap)*.

KÄLLHÄNVISNING

Denna text är på intet sätt nyskapande. Allt är vedertaget och redogjort för tidigare. Syftet med arbetet är att kortfattat belysa de viktigaste förändringar och inflytanden som påverkat vårt språk under århundradena, samt att ta upp några teorier om vad som påverkar den språkliga utvecklingen.

Som grund har jag i första hand använt de eminenta läroböckerna i det svenska språket:

Språket, Lärobok av Josephson, Korduner, Mårtenson, Ågren
Svenska uppslag av Skoglund, Waje

För övriga mer eller mindre sakliga fakta har jag litat till mitt minne, influerat av otaliga böcker, och i något fall för riktighetens skull kontrollerat mitt minne i någon historiebok.

Skriven av Ola Magnusson, höst 1995

Ann-Marie

*At night when we run out of steam -
You will never lose your style
And when I finally do dream -
You're the reason that I smile*